

Dr. sc. Saša Šegvić, izvanredni profesor
Pravnog fakulteta u Splitu

MOŽE LI SE GOVORITI O VOJNOM SPORTSKOM PRAVU KAO DIJELU SPORTSKOG PRAVA?

UDK: 796:34

Izvorni znanstveni rad

primljeno: 15.07.2011.

Cijela vojna povijest ujedno je i povijest sporta i tjelovježbe. Za razliku od starog vijeka, i posebno antike, pa do modernog doba, suvremeni vojni sport kao da se danas nalazi u sivoj zoni. U društvenim okolnostima profesionalizacije sporta koji postaje visoko profitabilna djelatnost, i promijenjenoj ulozi vojske u postmodernom periodu, aktualizira se i problem tretmana vojnog sporta i njegove šire društvene uloge, pa se tako nameću i pitanja da li se može govoriti o suvremenom sportu u vojsci kao organiziranoj, natjecateljskoj aktivnosti, koja imaju svoja pravna pravila, i o vojnim sportašima kao sportašima koji se pripremaju i sudjeluju na sportskim natjecanjima, a ne o rekreativcima koji se sportom bave iz rasonode u slobodno vrijeme ili na satovima tjelesne obuke? Takve rasprave u svojoj konačnici otvaraju i temeljno pitanje, budući da se posljednjih desetljeća počinje razvijati sportsko pravo kao zasebna pravna grana, može li se vojni sport smatrati sportskom natjecateljskom aktivnošću, na način kako to reguliraju međunarodne sportske federacije u sastavu MOO, i nacionalna zakonodavstva, posebno u zakonima o sportu, te može li se o ukupnosti pravnih odnosa i pravnih pravila koja u njima nastaju, govoriti o vojnom sportskom pravu kao dijelu općeg (šireg) sportskog prava, odnosno kao grani sportskog prava.

Ključne riječi: *suvremeni sport, sportsko pravo, vojni sport, CISM, vojno sportsko pravo*

UVOD

Sport, kao “možda najvažniji kulturni i politički fenomen naše epohe”¹ i “zrcalo modernoga društva”², u suvremenom društvu postaje predmetom interesa raznih profila znanstvenika i znanstvenih disciplina. Radi se, zapravo, o globalnom fenomenu, u koji je uključen veliki dio populacije, što aktivno, a što pasivno (od aktivnih sportaša, rekreativaca, trenera, sudaca, članova sportskih organizacija, pa do gledatelja i konzumenata masovnih medija).³ Iz tog razloga, suvremena znanost počinje fenomenu sporta posvećivati puno veću pažnju, nego ikada ranije, jer kritičko promišljanje sporta i promjena u njemu može dati i čitav niz drugih značajnih društvenih pokazatelja. Kako je napisao Elias Dunning “znanje o sportu

¹ Harrison u: Vrcan S, *Nogomet-politika-nasilje*, Ogledi iz sociologije nogometa, Zagreb, Hrvatsko sociološko društvo, 2003..

² Perasović, B., Bartoluci, S., *Sociologija sporta u hrvatskom kontekstu*, Sociologija i prostor, 175 (1), 2007., str. 106..

³ Isto, str. 106..

(je) ustvari znanje o društvu”.⁴

Uz znanstveni interes koji su pokazali povijest, sociologija, ekonomija, medicina, kineziologija i psihologija, u znanstvenu analizu i znanstveno bavljenje fenomenom sporta posljednjih desetljeća se uključila i pravna znanost. Razlog je vrlo očit. Iako većina ljudi sport doživljava kao zabavu, razonodu i način ispunjavanja slobodnog vremena, sport je tijekom vremena evoluirao u ljudsku djelatnost koju je trebalo pravno regulirati nizom zakonskih i podzakonskih propisa, i to ne samo u području sportskih takmičenja, već i u području kaznene odgovornosti, građansko pravnih odnosa, radnih odnosa i sl.

Neosporno je da se sport, sportske aktivnosti i djelatnosti, od svog nastanka do danas, odvijaju po određenim, unaprijed utvrđenim pravilima, bez kojih sportsko nadmetanje ne bi imalo nikakvog smisla i izgleda za opstanak i razvoj.⁵ Ono što sport razlikuje od stihijskih fizičkih aktivnosti ljudi, i time ga čini društveno prihvatljivom djelatnosti, jeste određeni nivo pravne uređenosti sportskih odnosa koji omogućavaju ostvarivanje i očuvanje osnovnih vrijednosti na kojima se sport zasniva, a koje se iskazuju u načelima *poštene igre (fair play)* i *slobodnog takmičenja*.⁶ Tu nastaje povezanost sporta i prava kao dva fenomena koja su se razvijala zasebno, a čijom interakcijom je nastalo sportsko pravo kao posebna grana prava.⁷

⁴ Vidi: Bodin, D., Robene, L., Héas, S., *Sport i nasilje u Europi*, Zagreb, 2007..

⁵ O potrebi za postojanjem propisa koji uređuju pravila sportskih takmičenja pisao je u davna vremena Platon u knjizi *Zakoni*, i izričito naveo neophodnost postojanja *pravila o takmičenju u trčanju, za takmičenje konjanika i za borbu pod oružjem*. O tome vidi u: Platon, *Zakoni*, BIGZ, Beograd, 1990., str. 260..

⁶ Kako se razumijeva sport? Je li svejedno o kojem se tipu sporta radi? Ne razumijeva li se pod sportom svaka tjelesna aktivnost, što samo po sebi ne mora biti sport? To su samo neka od pitanja koja stvaraju kontroverze oko pokušaja usvajanja jedinstvene definicije sporta. Budući da koncept sporta nije jednoznačan i da nema jedinstvene definicije, stručnjaci se uglavnom slažu da se trebamo pitati koje su aktivnosti i zašto definirane kao sport u određenom društvu. Prema jednoj, i često korištenoj definiciji sporta, sport je “institucionalizirana natjecateljska aktivnost jer se temelji na standardiziranim, unaprijed određenim pravilima, a uključuje snažno tjelesno naprezanje ili uporabu relativno kompleksnih tjelesnih vještina u kojemu je sudjelovanje motivirano kombinacijom osobnoga zadovoljstva i vanjskih nagrada”. (Coakley J., *Sports in Society: Issues and Controversies*, New York, 2007., pp. 5.). Kako ovakva i slične definicije otvaraju niz pitanja, mislimo da problemu određivanja što je to sport, dobrim dijelom odgovara definicija sporta kao “fizička djelatnost kojom se ljudi bave kako radi zdravlja tako i radi natjecanja i rekreacije, u pravilu uz postojanje pravila koja se razlikuju od sporta do sporta, ali i od države do države, što se dijelom rješava postojanjem nadnacionalnih organizacija koje imaju zadatak, uz ostalo, i unificirati pravila i ustrojiti neko nadnacionalno tijelo s nadležnošću koja nije ograničena državnim granicama”. (Kačer, Hrvoje, *Uvod u osobe u športu*, u: (*Uvod u Športsko pravo*, Zagreb, 2009., str. 3.)

⁷ Do danas nije određena jedinstvena i općeprihvaćena definicija sportskog prava. Jedan od razloga za nepostojanje jedinstvene i općeprihvaćene definicije je i činjenica da se ta grana prava dosta kasno izdvojila kao posebna grana prava, a paralelno s time se brzo razvijala i tijekom zadnjih decenija značajno proširila i koncentrirala na reguliranje sve većeg broja sportskih odnosa i drugih pravnih i društvenih odnosa koji nastaju u svezi sporta. Ipak, može se reći da je sportsko pravo, u objektivnom smislu, skup pravnih normi ili pravnih pravila kojima se uređuju sportskopравни odnosi, a to su oni pravni odnosi u koje pravni subjekti stupaju u svezi s normama objektivnog sportskog prava. U subjektivnom smislu sportsko pravo je ovlaštenje koje za pojedini pravni subjekt proizlazi iz normi objektivnog sportskog prava. Sportsko pravo, kao znanstvena disciplina, predstavlja sustav pravnih pojmova o sportu, sportskim organizacijama, sportskim djelatnostima, sportašima, sportskoj infrastrukturi i pravnim postupcima povezanim sa ostvarivanjem prava u sportu i obavljanjem sportskih aktivnosti. O sportskom pravu vidi

Razvoj suvremenog sporta, posebno profesionalizacija sportskih aktera,⁸ zahtijevao je donošenje niza pravnih propisa, pri čemu, uz posebne propise o sportu, više onih materijalno-pravnih i procesno-pravnih, koji bi trebali činiti zaokruženu cjelinu s dijelovima općeg prava i koji se posebnim sportskim propisima ne bi mogli derogirati.⁹ U tom kontekstu sve se više javljaju sukobi, a oni bi se u budućnosti mogli i intenzivirati, kako između normi sportskih tijela i normi koje donose zakonodavna tijela, na nacionalnoj razini, tako i između nacionalnih i međunarodnih normi. Isto tako, javlja se i paralelizam između posebnih sportskih arbitražnih sudova (većinom kao dio nacionalnih olimpijskih odbora koji imaju i svoj nadnacionalni nivo) i redovnih sudova. Pri tome se često radi o tako specifičnim situacijama na koja norme općeg prava ne mogu dati

šire u: Kačer, H., op. cit., str. 3..

⁸ Moderni olimpijski pokret, koji je do polovine prošloga stoljeća puritanski štitió amaterizam, sve je više bio izložen zahtjevima za profesionalizacijom u sportu, i omogućavanjem da profesionalni sportaši imaju pravo učešća na Olimpijskim igrama. Iako i dalje nije usuglašeno pitanje tko se smatra profesionalcem, da li osoba koja obavlja sportsku aktivnost u svojstvu radnika, u ovisnom ili slobodnom radu, ili one osobe (natjecatelji, treneri i sl. koje su članovi udruga i federacija u kojima su učlanjeni radi postizanja zajedničkog neekonomskeg cilja, danas prevladava stav, među analitičrima sporta, da bi se profesionalnim sportašem trebalo smatrati sportaše, tehničko-sportsko direktore i dr. osobe čije je jedino zanimanje tjelesno pripremanje sportaša. Oni moraju ispunjavati kriterije nacionalne sportske federacije u skladu s njezinim propisima. Cilj tih normi je da napravi razliku između sportske aktivnosti iz razonode (amateri) od profesionalne aktivnosti, kao radnog opredjeljenja od koga se uposlenik u toj sferi izdržava. Iz tih razloga danas mnoge sportske discipline osjećaju potrebu da dobiju status profesionalnog sporta da bi se mogle podvesti pod spomenute odredbe. Po velikom broju autora temeljna razlika između profesionalnog sportaša i amatera bi trebala biti u tome što profesionalni sportaš svo svoje vrijeme i svoju psiho-fizičku energiju troši u djelatnosti koja mu postaje glavno zanimanje u životu, dok amater sportskim aktivnostima osigurava sredstva za osobnu prehranu i, eventualno, za druge životne potrebe (materijalna naknada predstavlja nužnu dopunu izdržavanja, ali nije presudna za životnu egzistenciju). Na temelju ovakve podjele cijeli niz sportskih natjecanja ostaje van oficijelnog (olimpijskog sporta), što dovodi do paralelizma u natjecanjima, nacionalnim i međunarodnim, a time i do drugačijeg tretiranja i pravne regulacije određenog broja sportskih aktivnosti.

⁹ Pravni sustavi s početka XXI. stoljeća prepoznaju i uvažavaju sportsko pravo i raznovrsne propise koji ga čine društvenom realnošću, a sam sadržaj postojećih propisa, koji uređuju materiju sporta, govori o pokušajima država da na temelju pravnog reguliranja sporta, sportskih aktivnosti i djelatnosti, zaštite sve one vrijednosti koje sport donosi i promovira. Motivi država nalaze se u potrebi za uspostavljanjem i očuvanjem stabilnog državnog poretka, u kojem svi građani mogu unaprijed sagledati svoja prava i obveze, uz istovremeno pružanje pravne zaštite nesmetanom, pravilnom i savjesnom obavljanju društvenih aktivnosti i djelatnosti, među koje se ubraja i sport. Budući da pravo predstavlja skup normi o ljudskom ponašanju, koje propisuje, i svojom prinudom sankcionira suverena državna vlast, to znači da se i sportske aktivnosti, kao vid ljudske djelatnosti (ponašanja) nalaze u nadležnosti države i njenog pravnog poretka. Pored toga, uloga države je i da omogući i podrži ostvarivanje socijalnih funkcija sporta, što je moguće samo ako sportski sustav funkcionira, a sportske aktivnosti se organiziraju i provode, po unaprijed propisanim pravilima koja uživaju zaštitu državnog aparata institucionalizirane prinude. Kako će država regulirati odnose koji nastaju u sportu i povodom sporta i mjere pravne zaštite koju pojedina država pruža sportu i sportskim aktivnostima ovisi o tome da li se država opredijelila za tzv. intervenistički, ili neintervenistički model pravnog, najčešće zakonskog, uređivanja sporta. Intervenistički model znači da je država najznačajniji i najveći dio sportskog sustava, u pogledu strukture i nadležnosti regulirala posebnim Zakonom o sportu, čime šalje poruku svim građanima da je sport društvena djelatnost koja uživa zaštitu pravnog poretka i afirmira mnoge društvene vrijednosti. U slučaju neintervenističkog modela reguliranje strukture sportskog sustava, pravna zaštita sportskih odnosa i sportskih aktivnosti je parcijalna, a pravne norme koje se tiču sporta se ne nalaze u okviru jednog zakonskog teksta, već su raspoređene u većem broju propisa koji reguliraju obavljanje nekih drugih ljudskih djelatnosti (zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, mirovinsko osiguranje, kultura, sustav obrazovanja, radnopravna zaštita, udruženja građana).

adekvatan odgovor.¹⁰

U sjeni suvremenog olimpizma i profesionalizacije velikog broja sportskih disciplina, što je dosadašnje (preovlađujuće) područje interesa sportskog prava, ostao je cijeli jedan dio sportskih aktivnosti, sportaša i sportskih natjecanja, među kojima se može govoriti npr. o školskom, sveučilišnom ili vojnom sportu (natjecateljima, trenerima, sucima, pravnoj regulaciji aktivnosti i natjecanja, odgovornosti, štetama i sl.), i s tim u svezi niz otvorenih pitanja, kontroverzi i dilema, pri čemu posebno u dijelu pravnog reguliranja tog dijela suvremenog sporta.

Kako smo u suvremenom društvu svjedoci da se područje sporta sve više širi i dovodi do pojave niza novih sportskih disciplina, sportskih aktera i sportskih natjecanja, koja treba posebno pravno regulirati, isto tako se i dosadašnje tradicionalne pravne grane sve više sužavaju, što rezultira formiranjem novih grana prava, a unutar njih se pojavljuju nova područja i nova pitanja koja do tada nisu bila predmetom znanstvenog interesa, tako se i u okviru sportskog prava otvaraju nova područja, među koja sigurno spada i ono koje se odnosi na sportsko pravo u oružanim snagama, ili *vojno sportsko pravo*, kao posebna grana sportskog prava. O tome, da li se može govoriti o zasebnom dijelu sportskog prava, i svim bitnim elementima tog područja sportskih aktivnosti, što vojno pravo čini posebnim dijelom sportskog prava (normativno-pravno reguliranje vojnih sportskih aktivnosti i natjecanja – nacionalna i međunarodna) posvećujemo naredne stranice. Radi se zapravo o pokušaju da se afirmira jedan dio sportskih aktivnosti koje već dugo imaju sportsko-natjecateljsku povijest i svoje posebne pravne regule. Time se želi iskazati priznanje, ali i zahvalnost, brojnim vojnim sportašima i drugim sudionicima sportskih aktivnosti i natjecanja, koji su u proteklom periodu svoj život i rad posvetili sportu u okviru oružanih snaga, na nacionalnom i međunarodnom planu, a koji su se nepravredno našli na marginama sportskog i znanstvenog interesa.

1. VOJNE SPORTSKE AKTIVNOSTI I NATJECANJA KROZ POVIJEST

1.1. Vojska i sport u antici (aktivnosti, natjecanja, sudionici i pravila)

Cjelokupna povijest starog vijeka obilježena je tjelesnim vježbanjem, koje je kao vid sporta bilo povezano s tadašnjim načinom proizvodnje, odnosno radom. Ovaj period u razvoju ljudskog društva predstavlja najveći napredak u oblasti znanosti, umjetnosti, religije, kulture, što podrazumijva i tjelesnu kulturu. Stalni ratovi, očuvanje i nova bogaćenja svojih posjeda su zahtijevali sistematsko vježbanje pripadnika vladajuće klase od najranije mladosti. Stećene tjelesne sposobnosti i vojničke vještine su bile provjeravane u međusobnim natjecanjima.

¹⁰ Vidi o tome šire u: Kačer, H., op. cit., str. 6..

Najstariji zapisi od onih iz Mezopotamije, Kine, Indije, Japana, Meksika do Irske, Egipta, Grčke i Rima govore o raznim sportskim vještinama i natjecanjima. U pravilu se radilo o sportskim vještinama koje su bile potrebne u ratu. Jahačke trke, borilačke vještine, trčanje, borbe mačevima ili štapovima, bacanje koplja, bacanje diska i gađanje lukom i strijelom,¹¹ bile su samo neke od disciplina koje su se u ranoj fazi odvijale u okviru religijskih ceremonija,¹² pa su trijumfi bili posvećeni nekome od bogova zaštitnika, kojima su u čast iste bile i organizirane, da bi vremenom pobjednici počeli i materijalizirati svoje trijumfe.¹³

U svim tim državama tjelesno vježbanje je bilo, u pravilu, vojničkog karaktera i kao takvo je prvenstveno služilo što boljem osposobljavanju vojnika za ratne pohode ili obranu države,¹⁴ a sportska natjecanja, koja su imala religijski karakter, ujedno su služila i da se te vještine i sposobnosti pokažu narodu (atraktivno-zabavna dimenzija sporta).¹⁵ U spomenute svrhe se počinju graditi veliki amfiteatri i stadioni, na kojima se organiziraju spektakularna sportska natjecanja. Pobjednici na takvim natjecanjima su bili slavljani kao narodni junaci od kojih su neki ušli i u antičku mitologiju, a pridavane su im nadnaravne sposobnosti i vrline. Kako su učesnici na takvim natjecanjima istovremeno bili i vojnici (npr. pripadnici vojne kaste – *kšatrija* u Indiji), proizlazi da su sva ta sportska natjecanja bila vojna sportska natjecanja.¹⁶ Radilo se zapravo o periodu kada je veliki dio pripadnika vladajuće aristokratske klase pripadao vojnoj eliti-kasti, čija je osnovna i temeljna obveza bila cjeloživotno tjelesno vježbanje i usavršavanje tjelesnih sposobnosti, te razvijanje i poboljšavanje vojničkih vještina.¹⁷ Pripadnici te elite-kaste imaju

¹¹ U pisanim kronikama drevne Kine, za vrijeme dinastija Sui i Tang, razvili su se i prvi drevni sportovi na vodi (plivanje i skokovi u vodu) i ledu - zimski sportovi, poznati kao *igre na ledu*. O tome govore i pronađene slike *Igranje i plivanje na nabujaloj vodi* (plivanje stilom slično današnjem!) i *Igre na ledu* na kojoj su prikazani umjetničko klizanje, akrobatika na ledu, streličarstvo na ledu te vojne vježbe i nogomet na ledu. O tome šire: Šiljak, V., *Istorija sporta*, Beograd, 2007., str. 31..

¹² Religija s bogatom mitologijom pospješila je i razvoj raznih sportskih disciplina koje su redovito bile povezane s raznim obrednim ceremonijama. Tako je, npr. na godišnjim ritualnim svečanostima u čast jesenske žetve, koja se izvodila na poznatom svetištu Inka (Cuzco), organizirano posebno kupanje naoružanih mladića, a organizirana su i razna natjecanja u ratničkim vještinama – rvanju i bacanju koplja. Vidi: Radan, Ž., op. cit., str. 22..

¹³ Grčki povjesničar Herodot tako iznosi podatak da su se u Egiptu organizirale borilačke igre u kojima su dodjeljivane nagrade u stoci, koži i odjeći. Vidi u: Herodot, *Istorija*, Novi Sad, 1988..

¹⁴ Rukovanje sve savršenijim oruđima i oružjima, provedba grupnih obrambenih i napadačkih ratničkih pothvata zahtijevalo je ne samo sistematska, nego i dugotrajna vježbanja od najmlađe do najstarije dobi. Tjelesni odgoj postaje tako društveno značajna djelatnost i zato ga vladajuća klasa preuzima ili barem nadzire njegovo provođenje. Vidi šire u: Radan, Ž., *Pregled historije tjelesnog vježbanja i sporta*, Zagreb, 1981., str. 10.-11..

¹⁵ O tome vidi: Radan, Ž., op. cit., str. 10.-36., Jajčević, Z., *Antičke olimpijske igre*, Zagreb, 2008., 17.-47., Šiljak, V., op. cit., 26.-78., Spivey Nigel, *The Ancient Olympics*, New York, Oxford University Press, 2004., i Poliakov, M.B., *Combat Sports in the Ancient World*, Connecticut, 1987..

¹⁶ Flavije Filostrat u spisu *O atletici*, konstatira da su atlete često bili i odlični vojnici-ratnici, pri čemu se poziva na tradiciju Spartanaca kojima su igre bile provjera pripremljenosti za ratovanje (koje je bilo često!). Vidi: Grošelj, N., *Antički pogled na olimpijske igre*, Monitor ISH VIII (1), 2006., str. 10.. Isto tako, Lukijan, koji je četiri puta učestvovao na Igrama, u dijalogu *Anaharzis*, opisuje razgovor Solona s Anaharzisonom (skitski knez), u kojem Solon objašnjava da "igre razvijaju potrebu za pobjedom koja je dokaz stupnja uma, moći, izdržljivosti i vojne vještine." Vidi: Grošelj, N., op. cit., str. 11..

¹⁷ Iznimna tjelesna spremnost bila je nophodna za aristokratski način života, koji je bio ispunjen

glavnu ulogu u organiziranju i propagiranju tjelesnog vježbanja, ali i sportskih natjecanja na kojima su oni bili i glavni akteri.¹⁸ U tom periodu javljaju se pojedine sportske discipline koje su do danas, uz veću ili manju modernizaciju, ostale na vojnim sportskim natjecanjima, ali i u okviru MOO i međunarodnih sportskih federacija. Što je posebno važno, sve te discipline su od svojih najranijih dana bile precizno regulirane propisima, a među pobornicima pravne regulacije sportskih disciplina bio je i već spomenuti Platon u svojim *Zakonima*. U to vrijeme propisima, u pravilu običajnog karaktera, bila su uređena pitanja dimenzija borilišta, izbor sudaca, specifičnosti – dimenzije i težine sportskih pomagala (npr. diskova), način nagrađivanja, tko može biti gledatelj i sl. Dio propisa se sačuvao, kroz zapise mnogih historiografa, i jednim svojim dijelom se primjenjuju i u moderno vrijeme.¹⁹ Iz svega iznesenog možemo zaključiti da su sportska natjecanja u starom vijeku (i sva pravila koja su ih pratila), imala cijeli niz elemenata koje obuhvaća i suvremeno vojno sportsko pravo (od sudionika do većine sportskih disciplina), i da se ona mogu smatrati prapočetima suvremenih vojnih sportskih natjecanja i igara.

Od svih civilizacija starog vijeka, u sportskom, a time i vojnosportskom smislu, je najvećeg traga ostavila antička Grčka. Grčka civilizacija se zasnivala na temeljnom stavu da je tjelesni odgoj važan dio općeg odgoja i obrazovanja, jer je zajedno s duhovnim odgojem formirao cjelovitog čovjeka. Sve pojave helenskog života su se razvijale u sferi *agonistike*, a ona u punom jedinstvu cijloga čovjeka, u jedinstvu tijela, duše i duha.²⁰ Duh takmičenja – *agon* je bio osnovni čimbenik u formiranju grčke kulture, jer je odgovoran za svako važno dostignuće, ne samo u sportu, već i u književnosti i umjetnosti, politici, a i u svakodnevnom životu. Agnostika i gimnastika su donijele ideal *kalokagatije*, tj. harmoniju lijepo izgrađenog tijela i duhovnog bogatstva, pa je ostvarivanjem tog ideala bio stvoren tjelesno jak i krepak narod zdravog duha. Sportska takmičenja su Grci smatrali dijelom svoje religije, a kako su ona bila sredstvo za poticanje *arete*, koja obuhvaća duh i tijelo, nije bilo nesklada u tome što bi se glazbena natjecanja održavala uporedo s atletskim. Na igrama se pokazivala *arete* cjelovitog čovjeka. Igre starih Grka su se tako odvijale u sklopu religijskih svetkovina organiziranih u čast nekog

pripremanja za ratovanje, lovove i sportska natjecanja. Značajka po kojoj se aristokrat razlikovao od pučanstva, sadržane su u riječi *arete*, koja je označavala tjelesnu snagu, vještine korištenja oružja i junaštvo u borbi. Jajčević, Z., op. cit., st. 25..

¹⁸ Svete knjige *Vede*, svojevrсни zakonici, donose detaljne propise vježbanja u mačevanju, rvanju, gađanju lukom i strijelom, bacanju koplja i sl. te detaljno određuju i sve ratničke taktičke radnje!! Vidi o tome šire u: Radan, Z., op. cit., str. 15..

¹⁹ Npr. dimezije igrališta (*stadion* i *hipodrom*), dužine utrka, neke borilačke vještine (hrvanje), streličarstvo, mačevanje.

²⁰ Brojni filozofi ovog razdoblja javno su izražavali potrebu za harmoničnim razvojem mentalnih i fizičkih snaga. Na zanemarivanje tjelesnog vježbanja upozoravao je Sokrat, ali je bio protiv pretjerivanja. Platon je izrazito cijenio tjelesno vježbanje, naglašavajući njegovu korisnost za militaristički odgoj u njegovu konceptu idealne države. Kao model uzimao je strogu metodu treninga ratničke Sparte, ali je bio protiv pretjerivanja, jer je ljude zainteresiran samo za sport smatrao žrvnima jednostranosti koja isključuje raznolikost života. Aristotel je *gimnastiku* smatrao sastavnim dijelom obrazovanja, jer ona njeguje muževnost i ljepotu. On je, također, bio protiv pretjerivanja koje oštećuje figuru i zdrav razvoj.

boga ili heroja, unutar svetišta, koje je pored hrama imalo i niz drugih sadržaja kao što su gimnazija, palestra, kazalište, stadion i hipodrom.²¹ Za vrijeme igara, od kojih su ostale najpoznatije one u Olimpiji, tisuće Grka, iz kopnenog dijela i kolonija, slivalo se u svetišta, ujedinjeni preko zajedničkih obreda i prinošenja žrtava. Svaki polis je dovodio svoje najbolje umjetnike i atlete s ciljem da baš oni podignu statuu svog građanina pobjednika. Takmičari bi najvišu nagradu dobijali kada ih je cijela Grčka, preko službenih sudaca, priznala za nacionalne i javne heroje, okrunivši ih pobjedničkim vijencem sa *Svetog drveta* i davanjem prava na podizanje njihove statue pored božanskih.

1.1.1. Antičke Olimpijske igre – prve vojne sportske igre?

Nastanak Igara datira se obično u 776. pr. n.e., što je samo djelomično točno, naime od tada se vodi lista pobjednika igara – *olimpionikon*. To je, zapravo godina kada su Olimpijske igre dobile svegrčki značaj. Od tada su one počele igrati veliku ulogu i u ekonomskom, političkom i kulturnom životu starih Grka (Helena), a kasnije i ostalih naroda antike, na području Mediterana. Zbog toga se i vrijeme (kalendar) računalo po održanim Olimpijskim igrama.²² Sigurno je da su se Igre održavale početkom kolovoza svake četvrte godine. U vrijeme dolaska sudionika, održavanja samih Igara i odlaska sudionika bio je proglašen *sveti mir*. Olimpijske igre su bile organizirane i provođene na temelju preciznih pravila kojih su se morali svi sudionici u potpunosti pridržavati, tako da se može reći da je Grčka, s Olimpijskim igrama, zapravo kolijevka suvremenog sportskog prava, odnosno vojnog sportskog prava. Da je tomu tako govore i pravila na temelju kojih su se odvijale same Igre.

1.1.1.2. Natjecatelji i suci

Pravo sudjelovanja nije bilo pismeno regulirano, ali su zato običajna pravila bila vrlo stroga. Na Igrama su mogli sudjelovati samo slobodno-rođeni Grci koji se nisu ogriješili o “sveti mir”. Žene nisu imale pravo sudjelovanja na Igrama ni kao natjecatelji ni kao promatrači. Radi kontrole natjecatelji su nastupali goli. Pojedinci su predstavljali svoj grad-polis, tj. snagu i moć pojedinog grada države. To je stvarno bilo samo formalno pravo, jer su postojala pravila koja su ovo opće pravo ograničavali. Naime, svaki sudionik prilikom prijave morao je podnijeti dokaz da se posljednjih deset mjeseci svakodnevno spremao za natjecanje. Posljednjih mjesec dana, prije Igara, morao je provesti na pripremama u samoj Olimpiji, pred izabranim sucima, radi upoznavanja i ujednačavanja pravila natjecanja te provjere sposobnosti, jer su samo najsposobniji među prijavljenima, zbog ograničenog broja učesnika, ostvarivali pravo na takmičenje na Igrama. U prvo vrijeme Igara natjecatelji su sami snosili troškove pripreme i boravka. To znači da su mogli sudjelovati samo bogatiji Grci, što je dalje sužavalo krug mogućih natjecatelja.

²¹ Stara Olimpija, sa svim objektima koji su se nalazili u njoj, sportski, sakralni i kulturni, smatra se prvim olimpijskim kompleksom.

²² Olimpijske igre su najstarije od četiriju panhelenskih natjecateljskih svečanosti (uz Pitijске, Istamske i Nemejske igre), koje su činile *periodos*, odnosno “kružni tok” igara.

Igre su tako bile smotra aristokracije, odnosno njene vojne elite, da bi u kasnijoj fazi, kad je aristokracija potpuno preuzla vlast, i kad se javljaju najamničke vojske, natjecatelji bili i pripadnici nižih slojeva. Kako je sustav odgoja i obrazovanja u grčkim državama-gradovima imao za cilj da stvori snažnog, izdržljivog, hrabrog i sposobnog vojnika za obranu svoje države, Igre su služile za provjeru i afirmaciju takvog sustava pa su onda i tako organizirane imale vojni karakter. Ovakav sustav vježbanja i natjecanja, koji se provodio pod nadzorom tadašnjih trenera-učitelja navodi na zaključak da su se poznavali i primjenjivali svi elementi koje sadrži i suvremeni sport: mladići su trenirali svakodnevno pod nadzorom učitelja i trenera; vježbanja su se provodila po utvrđenom programu i metodama; sudjelovali su na natjecanjima gdje se sudilo prema utvrđenim pravilima – (sustav natjecanja i suci); natjecanja su se odvijala u posebnim objektima i pred gledateljstvom, te je postojao utvrđeni sustav nagrađivanja pobjednika i kažnjavanja za prekršaj.²³

Suci koji su sudili na Igrama birani su dvanaest mjeseci prije Igara, od strane najviđenijih stanovnika Elide, koji su kockom određivali tko će na Igrama suditi. Broj sudaca je varirao: najprije 1-2, a poslije čak 15, da bi se konačno ustalio na 12. Suci su morali dobro poznavati pravila Igara; nadzirali su pripremu sportskih objekata i sprava; provjeravali su pravo sudjelovanja i sposobnosti natjecatelja; vodili popis pobjednika i dodjeljivali nagrade pobjednicima, a mogli su i izricati kazne (npr. novčane) prije samih Igara i za vrijeme njihovog održavanja.²⁴ Da se baš svi natjecatelji nisu pridržavali grčkih ideala časti, slave i izvrsnosti govori niz zapisa, pa se tako spominju primjeri pradopinga – uzimanje biljnih napitaka i pripravaka od gljiva, a među najpoznatijim prekršiteljima propisa su spomenuti Eupol iz Tesalije, koji je podmićivao druge boksače na 98. Igrama, Kalip iz Atene, koji je potkupio protivnike u pentatlonu na 112. Igrama, te dva egipatska boksača, Didas i Sarapamon, koji su kažnjeni zbog namještanja međusobne borbe.²⁵

1.1.1.3. Sportski objekti

Svi stadioni u staroj Grčkoj su građeni u obliku pravokutnika dužine jednog olimpijskog *stadija*, odnosno šesto stopa (192 m.). Pored trkače, ravne staze od jednog stadija, stadion u Olimpiji je imao sudačku ložu i gledalište kapaciteta 40000 gledatelja.

Uz stadion, u Olimpiji je izgrađen i *hipodrom*, za takmičenje u vožnji bojnih kola i ostalih konjičkih natjecanja. Staza je bila elipsastog oblika s oštrim zaokretima, postavljenim oko stupova, i njezina ukupna dužina (jedan krug) je bila

²³ Vidi: Šiljak, V., op. cit., str. 44..

²⁴ O ulozi, i posebno odgovornosti i strogosti sudaca onoga vremena prema onim natjecateljima koji se ne bi pridržavali pravila natjecanja govori i Pauzanije u *Vodiču po Heladi*. “Isto tako, ako se tko natječe, ne dobiva vijenac ako se propisno ne natječe“ i “Nije došao u određeno vrijeme i Elejcima nije ostalo ništa drugo nego da ga isključe iz natjecanja, držeći se propisa“. Pauzanije, *Vodič po Heladi*, prijevod Pasini, U., Logos, Split, 1989..

²⁵ Takvi prevaranti su morali sami financirati vlastite kipove koji su, kao stup sramote i upozorenje svim sportašima, bili postavljeni uz put od Zeusova hrama do ulaza u stadion. Knezović, Ivan, *Antičke sportske igre*, na http://antičke_sportske_igre.com/Pravila%20i%20povijest%20anti%20olimpijskih%20igara

četiri stadija – 780 m. Stara Olimpija, sa svim svojim objektima smatra se prvim olimpijskim kompleksom, po čijem se uzoru i danas grade olimpijski kompleksi.

1.1.1.4. Sportske discipline

Stari Grci nisu imali podjelu disciplina kao što je suvremena, već su one bile rezultat njihovog poimanja pojma *atletika*, pod kojim su obuhvaćene sljedeće discipline: *discipline trčanja* – na jedan stadion (600 stopa – danas je to 200 m.), na dva stadiona (1200 stopa – danas je to 400 m.), trčanje na više stadiona (u Olimpiji je bila trka na 24 stadiona – danas je to 5000 m.), trka s oružjem – *hoplitodromija*, dužina utrke je bila 2 i 4 stadiona, što je danas 3000 m. s preprekama, trčanje s bakljama – štafetnog kraktera te trčanje naprijed-nazad. Sve ove discipline su imale pravila i to ne samo glede dužine, već i načina starta - starne linije, linija među natjecateljima, vrste starta (niski - visoki) te onih koja su se odnosila na pitanje odjeće i obuće; *borilačke discipline* - boks-šakanje, *pankration* (kombinacija boksa i hrvanja) i hrvanje. I ove discipline su bile regulirane pravilima; jahačke discipline – jahanje i utrka zaprega; bacačke discipline – bacanje diska i bacanje koplja; *pentatlon* - petboj, koji se sastojao od pet disciplina – bacanje diska, bacanje koplja, skok u dalj, trčanje i hrvanje. Ovu su disciplinu Grci posebno voljeli i cijenili, jer je pobjednik u toj disciplini bio oličen je sklada – fizičkog izgleda, tjelesne snage, tjelesne pripremljenosti i sportske svestranosti, a ako je uz to bio još i bistar i razuman, onda je to bio antički ideal potpunosti.²⁶

1.1.1.5. Nagrade

Nagrada na Olimpijskim igrama najprije je bila “vijenac od grane svetoga maslonovog drveta“ koje je raslo pored Zeusovog hrama, i smatrao se bogom posvećenim simbolom, odnosno da je njegov dobitnik bio u posebnoj milosti bogova. Pobjednici su uživali sve tadašnje privilegije u društvu i u njihovu čast su priređivane razne svčanosti, a kasnije su i materijalno nagrađivani. Ostvarivali su i pravo da se njihova statua može naći u blizini grčkih bogova.²⁷

2. VOJSKA I SPORT U SREDNJEM VIJEKU

Kršćanstvo je kao religija imalo veliki utjecaj na život ljudi u srednjem vijeku. Crkva, koja u tom periodu, pored plemstva, postaje moćan čimbenik feudalnog

²⁶ U *Retorici*, Aristotel je pisao: “Onaj, koji je sposoban brzo zamahivati nogama, dobar je trkač; onaj, koji je tako moćan da obori protivnika unatoč njegovom opiranju, je hrvač; onaj, koji može svojim udarcem držati protivnika daleko od sebe, boksač je; onaj, koji zna jedno i drugo, pankratist je. Pobjenik svih tih disciplina je pentatlonac.“ Tim riječima je Aristotel objasnio poseban značaj koji je imao pentatlon na Olimpijskim igrama.

²⁷ Pobjednici su dobijali bogate darove od svojih gradova-država, a uz to su dobijali besplatnu prehranu u gradskim vijećnicama, bili su oslobođeni plaćanja poreza, dobijali su posjede u vlasništvo, a neki su dobijali i počasna mjesta u ložama za vrijeme održavanja igara. Ne rijetko, pobjednici su svoj uspjeh na igrama i sportski ugled kapitalizirali i uspješnom političkom karijerom, jer je upravljačka struktura željela u svojim redovima imati olimpijskog pobjednika, čime je demonstrirala svoju snagu i uspješnost. Grošelj, N., op. cit., str. 13..

sustava, u sklopu utvrđivanja temeljnih vrijednosti društva, ukida sve oblike tjelesnog vježbanja i nadmetanja, uz tvrdnju da je grijeh posvećivati pažnju tijelu, jer bi trebalo brinuti o duhu (kult duha nasuprot robovlasničkom kultu tijela).²⁸ Kako je svećenstvo preuzelo brigu o odgoju i obrazovanju došlo je do njegove jednoobraznosti. Jedino u samostanima, gdje nije bilo tjelesnog vježbanja, mogla se steći pismenost. Pored velikog broja zabrana raznih oblika tjelesne kulture od strane crkve, neke njegove oblike su upražnjavali djeca plemića i vitezovi. Crkva je odobravalala samo onu vrstu tjelesnog vježbanja koje je bilo neophodno za što bolju pripremu ratnika.

U borbama s barbarskim narodima došla je do izražaja prednost naoružanih konjanika, odnosno vitezova, ritera. Došlo je do formiranja novog roda vojske koji je bio sastavljen od sinova plemića. Širom Europe se osnivaju organizacije koje predstavljaju profesionalnu vojsku. Njihovo osnovno zanimanje je bilo učestvovanje u ratovima, a slobodno vrijeme su provodili u vježbanju i sudjelovanju na viteškim turnirima. Turniri su bili nadmetanja vitezova u cilju provjere njihovih vještina i tjelesnih sposobnosti. Nakon svojih početaka, kada su turniri obilovali ubijanjima i ranjavanjima, s vremenom su dobili zabavni karakter. Obuka i odgoj vitezova su se provodili od najranijeg uzrasta. Bilo je podijeljeno u tri perioda. Do 7. godine u obitelji, nakon toga u samostanima do 14. godine, a od 14. do 21. godine, kao "paževi" i štitonoše na stranim dvorovima, kod prijateljski naklonjenih ritera, gdje su podvrgavani vježbama oružjem i bez njega, ako nisu pratili patrone na jahanje, u lov ili vojni pohod. Odgoj se sastojao od sedam viteških vještina: jahanje, plivanje, lov, gađanje lukom i strijelom, borba mačem, kopljem i hrvanje, zabavne igre sa dvora (ples, igre loptom i šah) i vještina govorništva.²⁹ Kada bi navršili 21. godinu, stjecali su pravo da na svečanoj ceremoniji budu proglašeni vitezom.

2.1. Vrste vojnih sportskih natjecanja i natjecatelji

Glavna sportska natjecanja tijekom srednjeg vijeka su bili viteški turniri koji su organizirani za vrijeme mira da bi vitezovi održavali borbenu spremnost. Prvi turniri su bili veoma realistične vojne vježbe, odnosno simulacije bitke. Viteški turniri su nastali iz Galskih igara u Francuskoj, koja su se počela priređivati u XI.

²⁸ U *Starom i Novom zavjetu* govori se o pojmovima *igra* i *sport*. To biblijsko progovaranje o sportu podloga je da se pokuša odrediti njegova antropološka pozicija u kršćanskoj interpretaciji odnosa duha i tijela. Teolozi koji se bave proučavanjem sporta razlikuju ga od jednostavne igre i pritom ističu da je kod starih Grka *agon* označavao natjecanje, a da je kod Rimljana *ludus* bio sinonim za igre. Teolozi u prvi plan stavljaju upravo ludičku, a ne agonalnu komponentu sporta, slobodu u igri pretpostavljaju natjecanju s drugima. Čovjeku je tako zabranjeno igrati sam ili protiv drugih da bi njima gospodario ili ih uništavao. Jasno je da onaj koji se bavi sportom želi pobijediti, ali ne igra kako bi stekao moć ili vlast nad drugim čovjekom. Natjecanje je sastavni dio sporta dok ostaje u granicama utakmice, ali je naprotiv prijateljski da postane znak ekscentričnog i sebičnog protagonizma. Sport mora razvijati osobne odnose i solidarnost, što je oznaka svake uspjele ljudske djelatnosti. Vidi o tome šire u: Novak, D., *Kršćanstvo i sport*, Društvena istraživanja, br. 1-2., Zagreb, 2009., str. 297..

²⁹ Ovakav odgoj je bio neka vrsta ravnoteže prema "sedam slobodnih umjetnosti" crkvenog svećeničkog odgoja. Osnovna mu je maksima bila spremnost za zaštitu "*boga, cara i dame*". Vidi: Radan, Ž., op. cit., str. 37..

stoljeću. Na njemu su mogli nastupati samo plemići po podrijetlu – profesionalni vojnici. Nastupalo se u parovima (*tjost*) ili u grupama (*buhurt*). Na kraju ovakvih borbi, i pobjeđeni i pobjednici su imali ranjenih pa čak i poginulih vitezova.

Vremenom, turniri su se počeli organizirati prilikom raznih svečanosti na dvoru. Program turnira je tekao po utvrđenom redosljedju koji je doslovno poštovan. Nadmetanja su se odvijala prema strogo utvrđenim pravilima i pratećim ceremonijama, na početku u zamkovima, da bi se padom interesa za turnire preselili na gradske trgove i na koncu, na travnate terene van grada.

Sudionici turnira su se okupljali nekoliko dana ranije, da bi suci (heraldi) mogli provjeriti njihovo viteško podrijetlo, da svoju vitešku čast nisu ukaljali nekim nečasnim djelom i da imaju odgovarajuću opremu – oružje i konja. Na turniru vitezovi su se borili u grupama, jedni protiv drugih. U kasnijem periodu ovaj način borbe je napušten i zamijenjen borbom u parovima, odnosno jedan vitez protiv drugog viteza. Ovakav način je na istoku Europe i u Njemačkoj poznat kao *megdan*, a u zapadnoj Europi kao *duel* ili *dvoboj*.³⁰ Izazivač bi odlučivao hoće li borba biti do pobjede ili do smrti. Natjecatelji su se borili u teškim oklopima, oružjem koje je bilo napravljeno za napad i obranu, jašući na konju koji je također bio pod okloпом. Jahač i konj predstavljali su oklopljenu cjelinu. Rušenje s konja značilo je onesposobljavanje protivnika za borbu, pa je i oružje bilo za to izrađeno. Glavno oružje je bilo dugačko, jako koplje, koje je napravljeno za rušenje, a ne za bacanje. Uz koplje se ponekad koristio i teški mač koji se trebao držati objema rukama. Pored dvoboja, program turnira je sadržavao i nadmetanja u bacanju koplja, sjekire i buzdovana, gađanju iz luka i samostrijela, borbom prsa u prsa. Na kraju svakog turnira su suci proglašavali najboljeg viteza. Na taj način se kroz srednji vijek nastavljao kontinuitet nekih od sportova i sportskih vještina započetih u antici, a kojima je cilj bio isti, vojničko i ratničko osposobljavanje i njihovo provjeravanje na natjecanjima, samo što nije riječ o masovnim sportskim-vojnim igrama, koje su pratile druge različite ceremonije, već selektivnim natjecanjima s malim brojem učesnika i po drugačijim pravilima.

Pri kraju feudalizma počinju se u gradovima, među pukom, organizirati sportska natjecanja koja dobijaju zabavno-sportski karakter, a discipline su bile: mačevanje, streličarstvo, streljaštvo, trčanje i hrvanje, odnosno, one koje su se prenijele iz antike. Bio je to period kada se ponovno počinje prihvaćati načelo oblikovanja osobnosti po antičkim uzorima (skladan tjelesni i duhovni razvoj čovjeka). Tada se javljaju i prva sportska društva, sastavljena prema profesijama članova, a uvode se i posebne uniforme. S obzirom na kvalitet natjecatelja u pojedinom sportu uvode se nazivi majstori, pomoćnici i šegrti, kao i u njihovim pripadajućim zanatlijskim cehovima i zanatima, a ti nazivi se koriste i danas – majstor sporta, velemajstor šaha. Bio je to početak modernizacije i estradizacije sporta, koji će postati dostupan u modernom dobu i širim slojevima društva, čime

³⁰ Za razliku od dvoboja, gdje je cilj bilo rušenje protivnika, na megdanima se borba nije završavala obaranjem već bi se nastavljala mačem, topuzom, i najzad hrvanjem.

se sportu počeo trasirati put da jednog dana ostvari globalni značaj i ulogu.³¹

2.2. Nagrade na natjecanjima

Nagrada za najuspješnijeg natjecatelja na turniru je u početka bila simbolična, da bi vremenom vitez mogao osvojiti novčanu nagradu ili "ruku plemkinje". Vitezu pobjedniku su prema pravilima pripali i konj i oružje pobjeđenog. Zbog materijalne dobiti vitezovi su počeli odlaziti s turnira na turnir, što im je postao glavni izvor prihoda. Tako se došlo do profesionalizacije i u ovim nadmetanjima, što je dovelo do promjene stava glede tjelesnog odgoja. Ovakvi natjecatelji su morali neprekidno vježbati da bi bili u optimalnoj formi. Takva posveta svakodnevnom sportskom vježbanju, radi sportskih natjecanja, bio je zametak suvremenog profesionalnog bavljenja sportom.

3. VOJSKA I SPORT U MODERNO DOBA – INSTITUCIONALIZACIJA, LEGALIZACIJA I IMPLEMENTACIJA VOJNIH SPORTOVA I VOJNIH SPORTSKIH IGARA

Humanizam i renesansa, tijekom koje je započela ponovna afirmacija sporta u antičkom smislu, te kasnije racionalizam i prosvjetiteljstvo, imali su velikog utjecaja na francusku buržoasku revoluciju, koja afirmirajući čovjeka-građanina, u okviru liberalističke ideologije, otvara mnoge i široke prostore za ispoljavanje ljudske kreativnosti, gdje svakako spada i sportska aktivnost. Sport tako ponovno dobija svoje mjesto u društvu. Tjelesno vježbanje se počinje upražnjavati u školama, na sveučilištima, ali i u slobodno vrijeme. Vladajućima je bilo od posebne važnosti da se kroz sportsko vježbanje podigne tjelesna snaga radništva, a time i produktivnost rada, i što je posebno važno, naročito u periodu imperijalizma, borbena sposobnost, novo stvorenih masovnih narodnih armija, koje su se često i koristile u osvajačkim imperijalnim ratovima.

U XIX. stoljeću počinju se stvarati sportske organizacije i priređivati sportska natjecanja, da bi koncem tog stoljeća bile ponovno obnovljene Olimpijske igre. Koncem XIX. stoljeća politički i društveni uvjeti bili su vrlo povoljni za šire organiziranje i povezivanje sportskog pokreta. Neki sportovi uspjeli su se organizirati na međunarodnom nivou (gimnastika, biciklizam, veslanje i dr.). Međutim njihova međusobna povezanost bila je vrlo slaba. Trebala je fanatična uvjerenost u nužnost i korisnost ovog pothvata da bi se ostvarila jedna ovako velika ideja međunarodne smotre sportskih dostignuća i sposobnosti.

Pretvaranje igara u sportske igre, određivanje zajedničkih pravila igre, dimenzije igrališta, sprava i naprava, broja igrača i dr., sasvim su nove pojave u tjelesnom odgoju. Moderni sport ulazi u redovite odgojne sportske planove.

Razvoj modernog sporta uvjetovao je potrebu povezivanja svih sportaša i njihovih organizacija po sportskim granama. Počeli su se formirati Savezi, koji

³¹ Vidi: Šiljak. V., op. cit. str. 96.-98..

se mogu smatrati višim stručnim organizacijama od klubova, i to na osnovu zajedničkog interesa o organiziranju natjecanja na višem nivou, nacionalnom i međunarodnom. Tijekom XIX. i XX. stoljeća su formirani međunarodni savezi za većinu sportova. Neki noviji sportovi dobijaju svoje federacije i u današnje vrijeme.

Suvremeni sport (ne onaj masovni), u principu, danas spada u sferu privatne inicijative, kao što je to i s drugim djelatnostima, što je uvjetovalo da i sport postane jedna vrsta posla, zanata. Atraktivnost sportskih disciplina i pojedinačni rekordi nastoje se eksploatirati na račun zainteresirane, propagandom fanatizirane publike. Stvaraju se cijela akcionarska sportska društva, koja na temelju logike "businessa", unajmljuju pojedince ili cijele grupe natjecatelja. Uz ogromnu reklamu nastoje da njihova atraktivnost u sportskim rezultatima privuče što veći broj gledatelja, te da ulaznicama, reklamama, kladionicama, odštetom za televizijske i radijske prijenose dođu do što većeg profita.

Suvremeni sport ima i svoju političku dimenziju. Naime, klasičnu i originalnu koncepciju sporta koja je u njemu isključivo gledala način promocije pojedinca, fizičkih i moralnih vrednota osobe, u suvremenom sportu je zamijenila krajnje suprotna koncepcija trijumfirajućeg nacionalizma kojoj danas svjedoče svi: publika, mediji, države. Suvremeni sport otjelotvoruje sliku nacije, njene moći, nacionalnu i međunarodnu politiku države. U tom smislu sport je najjeftinije, najpristupačnije i "najčišće" oružje u državnim konfliktima. Kao što je to radila tijekom cijele povijesti, država i danas ima *ratio* državne intervencije u sport. Komparativni izvori dokazuju da države interveniraju u sport kako bi poboljšale tjelesnu spremnost i zdravlje građana za nacionalnu obranu, održavanje javnog reda, promociju prestiža države, socijalne solidarnosti, političke ideologije, jačanje i snaženje legitimnosti države, promociju statusa javnog morala i ostvarivanje javnog morala.³²

U takvim uvjetima, van glamura, estradizacije i medijske pompe, profita i profesionalizacije, tijekom XX. stoljeća počeo se razvijati i vojni sport,³³ koji je tijekom vremena dobio svoj institucionalni okvir, međunarodnu organizaciju, regionalne i nacionalne organizacije, vojne sportske igre, međunarodne, regionalne i nacionalne, i ono vrlo bitno, svoja specijalizirana pravila.³⁴

³² Vidi šire u: Bačić, A., Bačić, P., *Στάδιον i ustavno pravo: treba li sport i sportska prava shvaćati ozbiljno?*, Zbornik radova PF Split, br. 2/2010., str. 253., i Doupona, M., Petrović, K., *Sport in družba*, Fakulteta za šport, Ljubljana, 2000..

³³ O razvoju vojnog sporta u XX. stoljeću vidi: Jacobs, Sakkie, *Development of sport and physical education in the armed forces*, Compilation of lectures, 9-18., Brussels-CISM, 1998.

³⁴ Iskustva, na žalost vrlo deprimantna, iz dvaju svjetskih sukoba tijekom XX. stoljeća, te posebno promijenjena uloga vojske u suvremenim, posthladnoratovskim društvenim i političkim zbivanjima i okolnostima, rezultirali su potrebom da se pitanju tjelesne vježbe i sportu u cjelini, u oružanim snagama, pristupi na sveobuhvatniji – interdisciplinarni način. U tom kontekstu i vojna sportska natjecanja, posebno ona međunarodna, dobijaju drugačiji značaj i ulogu. O promjeni zadaća vojske te ulozi i značaju sporta u vojsci vidi: Jacobs, Sakkie, op. cit., pp. 11., Pinheiro, Jose, *Sport as an essential component of the military formation*, Lecture at International Symposium, organised by CISM, 2006., na www.cism-milspport.org/eng/c_events/c3_images_symp/symp-2006/lecture/1s-21.pdf, i Sullivan, Gordon, *The long term benefits of military sports to society*, Lecture at International Symposium, organised by CISM, 2006., na www.cism-milspport.org/eng/c_events/c3_images_symp/symp-2006/lecture/1s-21.pdf.

3.1. Osnivanje međunarodne organizacije vojnih sportova - CISM

Godine 1946., francuski časnik, satnik Henri Debrus (kasnije promoviran u pukovnika i Predsjednika *Međunarodnog vijeća za vojni sport*), začeo je ideju o organiziranju sportskog natjecanja rezerviranog isključivo za vojsku. Njegovu je pažnju privukla tehnika vojne tjelesne obuke koju su u to vrijeme prakticirale nizozemske zračne snage. Probno natjecanje, koje je on organizirao, se održalo u *Centru za vojnu tjelesnu obuku* u Frajburgu, u francuskoj okupacijskoj zoni u Njemačkoj, uz sudjelovanje vojnih momčadi iz Belgije, Francuske i Njemačke.³⁵ Godine 1946., na inicijativu pukovnika Debrusa i bojnika Mollet-a osniva se *Vijeće savezničkih snaga za sport (Allied Forces Sport Council)*, koje se zbog političkih nesuglasica u kratko vrijeme nakon osnivanja raspalo.

Na mačevalačkom turniru u Nici 1948. godine, Belgija, Danska, Francuska, Luksemburg i Njemačka pokrenule su inicijativu za osnivanje Međunarodnog vijeća vojnih sportova (*Conseil International du Sport Militaire – CISM*), i na tom okupljanju je ista međunarodna organizacija i osnovana. Iako su svi osnivači bili s europskog kontinenta, ideja je zamišljena kao globalni projekt.

Želja da se pripadnici oružanih snaga susreću u sportskim arenama, a ne na bojišnicama nije u to vrijeme predstavljala novost. Naime, već nakon okončanja I. svjetskog rata, na inicijativu američkog generala Pershinga, organizirane su 1919. godine sportske vojne igre savezničkih armija na kojima je uzelo učesća 18 država s pet kontinenata. Na ovom natjecanju, koje je održano u Parizu, u 24 sportske discipline sudjelovalo je 1500 sportaša – pripadnika oružanih snaga. Nakon okončanja II. svjetskog rata ista se priča ponovila. U Berlinu su se 1946. godine organizirale druge savezničke vojne igre. Natjecalo se samo u atletskim disciplinama. Žalja za međusobnim druženjem je bila važnija od postizanja vrhunskih sportskih rezultata.

Od samog osnivanja CISM, zbog globalnog pristupa i univerzalnosti postaje sve više realna činjenica. Iz godine u godinu se povećavao broj članica, i to ne samo iz Europe već i sa drugih kontinenata. U vrijeme hladnog rata se aktivnost odvijala usporenim tempom, poglavito zbog ideoloških razloga, da bi doživjela svoj nagli uspon okončanjem hladnog rata i rušenja Berlinskog zida. U samo četiri godine, od 1991. do 1995., CISM pristupa 31 nova država, što dovodi do međunarodnog priznanja i dodjele međunarodnog statusa od strane Međunarodnog olimpijskog odbora.³⁶ Značajan događaj, za daljnju afirmaciju CISM, bile su I. svjetske vojne

cism-milспорт.org/eng/c_events/c3_images_symp/symp-2006/lecture/4s-231.pdf

³⁵ Poboljšana pravila, proizašla iz ovog probnog natjecanja, za discipline: skakanja padobranom, marširanje, prelaženje zapreka i izvođenje vojnih djelovanja s lakim naoružanjem i granatama, bila su odobrena od strane francuskih vojnih vlasti i francuske snage su odvijanja uključena u natjecanje širom prihvatile pod imenom *Vojni petoboj*, što do naših dana postaje jedna od najvažnijih vojnih sportskih disciplina na svim vojnim natjecanjima.

³⁶ Među organizacije koje priznaje MOO, kao najviši organ olimpijskog pokreta u svijetu, u okviru *Multi-sportske organizacije i natjecanja – Sport za sve*, nalazi se i *Međunarodno vijeće za vojni sport-CISM*. Vidi o tome na web stranicama MOO-a. Isto tako i svi nacionalni olimpijski odbori u svojim nomenklaturama sportkih saveza imaju i nacionalna vijeća za vojni sport. CISM se nalazi i u projektima

igre, organizirane u Rimu, a sve naredne, 1999. u Zagrebu, 2003. u Kataniji itd., samo su potvrđivale i sve više afirmirale međunarodni sportski, i politički značaj CISM. Danas CISM broji 127 država članica, sa svih kontinenata, i 40 milijuna natjecatelja, koje kao vrhovno tijelo na području svjetskog vojnog sporta, osim svjetskih vojnih igara (ljetnih i zimskih), svake četiri godine, organizira svjetska, kontinentalna i regionalna natjecanja, svake godine ili svake dvije, u dvadesetak sportova, te međunarodna bilateralna natjecanja i turnire, i predstavlja jednu od najvećih sportskih institucija u međunarodnoj zajednici.³⁷ Može se reći, da je CISM u suvremenoj međunarodnoj zajednici prepoznat, ne samo kao jedan od temeljnih stupova međunarodnog sporta, već i globalnog mira.

CISM danas, u okviru svog institucionalnog ustroja, ima oformljene regionalne centre po svim kontinentima, pa tako i Europa ima *European Regiona Coordination Office-ERCO*, koji su nadležni za organiziranje kontinentalnih-regionalnih vojnih sportskih natjecanja, sa svojim legalno izabranim tijelima i ovlastima utvrđenim u temeljnim dokumentima CISM (*Statut, Opći pravilnik, Postupovni pravilnik*) te nacionalna vijeća za vojni sport. Moto po kojem je CISM danas poznat u svijetu je *Prijateljstvo kroz sport-Friendship Through Sport*. Vojnici sportaši tako, osim što su promotori sporta koji daju i bitan obol u afirmaciji svojih država – ugled i organizacija oružanih snaga u međunarodnoj zajednici, postaju i “ambasadori mira“. Hrvatska je primljena u punopravno članstvo CISM 1993. godine, a 1999. godine dobila je organizaciju II. svjetskih vojnih igara u Zagrebu na kojima je sudjelovalo preko 6000 sportaša iz 78 zemalja.³⁸

3.2. Pravni izvori vojnog sportskog prava

3.2.1. Međunarodni izvori

Internacionalizacija sporta dovela je do toga da je utjecaj međunarodnog prava u toj oblasti izrazito naglašen. Osim izvora prava koji su bili plod međunarodnih - međuvladinih organizacija i zakonodavnih organa pojedinih država, postoje i mnogobrojni dokumenti transnacionalnih – međunarodnih nevladinih sportskih organizacija i nacionalnih sportskih organizacija. Vojni sport, kao dio svekolike sportske obitelji, u proteklim desetljećima bilježi internacionalizaciju koja je dovela do osnivanja međunarodne organizacije – CISM. Tako danas možemo

UNESCO-a, u institucijama EU, a provode se intenzivni dogovori da se pronađe mjesto za CISM i u institucijama OUN.

³⁷ U okviru CISM registrirano je 25 sportskih disciplina, od toga je znatan dio i disciplina koje su na programu MOK-a, i na Olimpijskim igrama te svjetskim i kontinentalnim prvenstvima, ali ima i sportskih disciplina koje su isključivo vojnog karaktera i pokazuju vojnu spremu pripadnika oružanih snaga. Da se radi o izuzetnim sportašima govori i podatak da skoro 40% sudionika na vojnim natjecanjima su sudionici i ljetnih i zimskih Olimpijskih igara. Tako su u Naganu, na zimskim Olimpijskim igrama, 36% medalja osvojili aktivni vojni sportaši, u Sidney-u, na ljetnim Olimpijskim igrama, 25% medalja, a u Salt Lake City-ju, na zimskim Olimpijskim igrama, čak 48% medalja. Vidi: Ten. Col. Bocchino Walter, *Il Consiglio Internazionale dello Sport Militare*, Forze Armate, Ministero della Difesa, str., 18.

³⁸ Na tim Igrama Hrvatska je po broju osvojenih medalja bila peta (14 zlatnih, 19 srebrnih i 20 brončanih medalja!!!).

reći da su najvažniji međunarodni pravni dokumenti, uz one opće, kao što su oni koji propisuju uporabu dopinga u sportu,³⁹ koji reguliraju materiju vojnog sporta, zapravo oni koji su usvojeni od strane CISM i koji su *obligatorni* za sve članice te međunarodne sportske asocijacije i na temelju kojih se organiziraju sva međunarodna vojna sportska natjecanja, a u okviru nacionalnih država, isključivo ona koja se odnose na vojni sport i kojih je organizator ministarstvo obrane svake od država članica.

Temeljni dokumenti, koje je usvojio CISM, su *Statut (CISM regulations volume 1.)*, *Opći priručnik (Policy Manual, CISM regulations volume 2.)*, *Provedbeni priručnik (CISM Procedures, CISM regulations volume 3.)* i *Sportski pravilnici (Regulations)* za sve sportske discipline koje su na programu vojnih sportskih natjecanja,⁴⁰ pri čemu je za većinu sportskih disciplina, koje su na programu MOO, ta materija regulirana u okviru tih sportskih asocijacija, a samo one specijalnog-vojnog karaktera su rezultat vojnih iskustava i prakse i pod ingerencijom CISM, s tim da su u slučaju velike razlike među tim pravilima veće pravne snage pravila CISM.

3.2.2. Nacionalni izvori (opći)

Kao i u većini suvremenih demokratskih država i u RH Ustav, kao temeljni dokument, utvrđuje da su tjelesna kultura i sport od posebnog društvenog značaja. Poticaj i skrb je obveza države (*čl. 69. Ustava RH*). U tom kontekstu vojska nije iznimka, posebno zbog svoje posebne misije i funkcije. *Zakon o športu* predstavlja opći propis, koji između ostalog naglašava značaj ne samo profesionalnog sporta već i onog amaterskog i rekreativnog, u koji spada i vojni sport. Isti zakon jamči društvenu brigu za međunarodnu sportsku suradnju i međunarodna sportska natjecanja, što znači da su društvena briga i međunarodna vojna sportska natjecanja.⁴¹ Zakon utvrđuje i vojnu obvezu služenja vojnog roka kategoriziranih sportaša, ali na žalost, ne govori o mogućnosti vojnih obveznika da se bave vrhunskim sportom tijekom služenja vojnog roka, što je u praksi ipak omogućeno, pri čemu se takve osobe javljaju i na vojnim, ali drugim sportskim natjecanjima (olimpijske igre, svjetska i europska prvenstva i dr.). Hrvatski olimpijski odbor, u jednom od svojih temeljnih akata, *Nomenklaturi športova i*

³⁹ Fenomen dopinga u sportu zadnjih desetljeća doživljava svoj vrhunac, pa su sve sportske asocijacije zdušno pristupile pokušaju da se tom problemu stane na kraj, ili da ga se smanji na najmanju moguću mjeru. Među najznačajnijima su *Antidoping pravilnik Olimpijskog pokreta MOO* koji je stupio na snagu 2000. godine, *Svjetski antidoping pravilnik iz 2003.*, *Međunarodni kodeks borbre protiv dopinga*, *Međunarodna konvencija protiv dopinga u sportu (UNESCO-2005.)*, *Konvencija protiv dopinga Vijeća Europe i Dodatni protokol (1989. i 1993.)*, *Bijela knjiga o sportu Komisije EZ (2007.)*, *Europska povelja o sportu Vijeća Europe* i *Akcijski plan EU o borbi protiv droge za period od 2000. do 2004. godine*. Uz spomenute dokumente na snazi su i brojni multilateralni sporazumi između manjeg ili većeg broja država. CISM je u *Općem i Provedbenom pravilniku* ugradio odredbe o antidopingu i predvidio stegovne postupke i stegovne mjere.

⁴⁰ Pravni akti CISM dostupni su na: www.cism-milspport.org/eng/017_DOWNLOADS/Documentes/STATUTES_, isto/[POLICY MANUAL.pdf](http://www.cism-milspport.org/eng/017_DOWNLOADS/Documentes/POLICY%20MANUAL.pdf)., te [/PROCEDURES.pdf](http://www.cism-milspport.org/eng/017_DOWNLOADS/Documentes/PROCEDURES.pdf).

⁴¹ Vidi: *Zakon o športu* (NN 71/06., 124/10.), (čl. 1., t. 3., čl. 2., t. 3. (3.), čl. 6., t. 1. i 2., čl. 51., al. 5., 9. i 10., čl. 63., t. 3.9.)

športskih grana,⁴² kao pridruženog člana, pod abecednim rednim brojem 101. *Šport vojnika*, utvrđuje *Hrvatsko vijeće za međunarodni vojni šport*. To je rezultat činjenice da je MOO priznao CISM kao međunarodnu sportsku organizaciju, koja na svojim međunarodnim i nacionalnim natjecanjima provodi politiku i poštuje pravila (osim specijalnih vojnih disciplina) koja su obvezna za sve članice MOO.

3.2.3. Nacionalni izvori (specijalni)

Problematika vojnog sporta i pravna regulativa u Republici Hrvatskoj nalazi se u većem broju zakonskih i podzakonskih akata kao što su: *Zakon o obrani* (N.N. 33/02., 58/02., 175/03., 153/09.), *Zakon o službi u Oružanim snagama RH* (radni odnos, zdravstveno osiguranje, nagrade, stegovna odgovornost) (N.N. 33/02.), *Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva obrane RH*, *Pravilnik o službi u OSRH* (N.N. 91/09.), *Pravilnik o vojnoj steži (NN 3/08)*, *Pravilnik o uvjetima i načinu ostvarenja prava djelatnih vojnih osoba, službenika i namještenika na kolektivno osiguranje od posljedica nesretnog slučaja* (NN, 139/07 i 103/08), *Pravilnik o vrstama pohvala i nagrada, uvjetima i postupku njihove dodjele* (NN 95/03., 108/03., 81/06.), *Pravilnik o dodjeli novčanih nagrada djelatnim vojnim osobama, službenicima i namještenicima za iznimne uspjehe u radu i djela važna za OSRH*, *Odluka o uvjetima i postupku dodjele vojnih medalja i vrstama vojnih medalja*, godišnji *Kalendar natjecanja*, te *Sporazum o suradnji MORH-a i HOO* (radnopravni status, zdravstveno osiguranje-osnovno i dopunsko, zadaće).

3.2.4. Institucionalno organiziranje međunarodnog vojnog sporta (pravna regulativa)

Međunarodni vojni sport je svoju početnu institucionalnu formu ostvario 1948. godine osnivanjem Međunarodnog vijeća za vojni sport, koje je neprofesionalna i neprofitna sportska organizacija, koju čine pripadnici oružanih snaga država članica, osnovana radi organiziranja međunarodnih vojnih natjecanja pripadnika oružanih snaga država-članica, u vojnim i drugim sportovima, s ciljem razvijanja prijateljstva i solidarnosti među pripadnicima oružanih snaga država članica i jačanja mira među narodima. CISM kao svoj cilj ima i promociju psihofizičke izobrazbe i sportskih aktivnosti u vojsci, uspostavu međusobne tehničke pomoći, potpuno deprivilegiranim članovima u ime prijateljstva i solidarnosti, te uspostave uravnoteženog i harmoničnog razvoja vojnog osoblja. Otvorena je za oružane snage svih država koje su priznate od strane OUN. Statut CISM, kao konstitutivni i najviši pravni akt, utvrdio je da je sjedište CISM u Brislu. Vrhovno tijelo je Generalna skupština, koja zasjeda jedanput godišnje.⁴³ Čine je ovlašteni predstavnici oružanih snaga država članica (izbor je u nadležnosti državnog autoriteta –Vlada, Ministarstva obrane i Glavnog stožera države članice). Da bi jedna država postala član CISM mora osim deklaracije o prihvaćanju svih temeljnih pravila CISM,

⁴² *Nomenklatura športova i športskih grana-pročišćeni tekst*, usvojena je na 34. i 35. sjednici Vijeća HOO, održanima 25.4. 2007. i 23.11. 2009..

⁴³ Statut CISM vidi na: www.cism-milспорт.org/eng/017_DOWNLOADS/Documentses/STATUTES.pdf.

dostaviti dokaz da imaju oružane snage (KoV, zrakoplovstvo, mornaricu, obalnu stražu, itd.) i proći proceduru glasovanja o prijemu u pinopravno članstvo CISM, na Generalnoj skupštini.⁴⁴ Generalna skupština bira Odbor direktora, koji čini 14 članova, i obnaša zakonodavnu funkciju institucije. Odbor direktora se sastaje najmanje dva puta godišnje i ima izabranog predsjednika, koji je ujedno i predsjednik CISM, i radna tijela, a osim zakonodavne djelatnosti priprema proračun, donosi planove i smjernice za daljni rad i funkcioniranje CISM.⁴⁵ Mjesto zasjedanja se utvrđuje unaprijed i rotira među članicama po kontinentima. Predsjednik CISM, izabran od strane Generalne skupštine, u svom radu joj je i odgovoran. Generalna skupština bira i četiri dopredsjednika, koji se biraju prema kontinentalnom kriteriju (Europa, Afrika, Azija i Amerika) - svaki kontinent može imati jednog dopredsjednika i njihovi uredi su na tim kontinentima.⁴⁶ Organizacija Generalne skupštine predstavlja i sredstvo širenja utjecaja CISM u regijama-kontinentima. Nadležnosti predsjednika CISM su: vođenje, upravljanje i predstavljanje CISM u skladu s propisima, predsjedavanje sjednicama skupštine, podnosi godišnja izvješća, uspostavlja odnose s drugim međunarodnim organizacijama itd. Generalno tajništvo je stalno tijelo, sa sjedištem u Brislu i predstavlja izvršno administrativno tijelo. Na čelu mu je Generalni tajnik, izabran na četiri godine od strane Generalne skupštine. Skupština bira i Direktora za financije koji je nadležan za vođenje financijskih poslova CISM. U radu Generalnoj skupštini i Odboru direktora CISM pomažu i brojna radna – savjetnička tijela, koja osniva Odbor direktora, i djeluju na Statutom utvrđenim područjima kao što su: pravna regulativa, planiranje, sport, solidarnost, sportska medicina, financije, žene u CISM i disciplina-odgovornost. Brojni sportski komiteti su zaduženi za upravljanje, razvoj i nadzor svih tehničkih aspekata pojedinih sportskih disciplina. Svaki sportski komitet ima predsjednika koji sa svojim timom vodi brigu o povjerenoj sportskoj disciplini. Zaduženi su za tehničko upravljanje i vođenje pojedinog sporta na vojnim prvenstvima, pridržavanje pravila na natjecanjima i promociju tog sporta na svjetskoj razini. Planiraju kalendar sportskih natjecanja pet godina unaprijed, nastojeći da se ta natjecanja ne poklapaju s civilnim natjecanjima, i vode brigu o razvoju povjerenog sporta, uvode nove metode treniranja i novu opremu i materijale. CISM danas priznaje 25 sportskih disciplina: zračni pentatlon, jahanje, đudo, padobranstvo, taek-won-do, košarku, mačevanje, vojnički pentatlon, jedrenje, atletiku, boks, nogomet, moderni pentatlon, streličarstvo, triatlon, kros, golf, pomorski pentatlon, skijanje, odbojku, biciklizam, rukomet, orijentacijsko trčanje, plivanje i hrvanje.⁴⁷ Sve te sportske discipline imaju pravilnike na temelju

⁴⁴ Država članica, ima pravo: učešća u radu Generalne skupštine; sudjelovanja na svim sportskim natjecanjima u organizaciji CISM; organizirati natjecanja u organizaciji CISM; na CISM studije, klinike i seminare te tehničku sportsku asistenciju CISM. Vidi: Opći pravilnik, Dio I., t. 1.8.

⁴⁵ Kandidat za predsjednika CISM, odnosno Predsjednik Odbora direktora, mora biti vojna osoba i obnašati funkciju člana Odbora najmanje dvije godine prije kandidature. Vidi Opći priručnik, I.dio, 1.1.. (3).

⁴⁶ Za europski kontinent je osnovan European Regional Coordination Office-ERCO, koji je nadležan za vojna natjecanja na prostoru Europe.

⁴⁷ Vidi: sports na www.cism-milspport.org/eng/b1_sport/b1_sports.html

kojih se natjecanja organiziraju (sportski objekti) i održavaju (natjecanje i sportske osobe). Uz to, CISM je posebnim Općim i Provedbenim priručnikom utvrdio sustav nagrada (medalje na natjecanjima i druge vrste za aktivnosti) i sustav stegovne odgovornosti (postupak i stegovne mjere).

Na nižoj razini osnovani su Kontinentalni – regionalni uredi, a svaka od država članica CISM uređuje i organizira sportske vojne aktivnosti i natjecanja na nacionalnom planu, za koja su zadužena ministarstva obrane preko Nacionalnih vijeća za vojni sport država članica, ali sve na temelju propisa i pravilnika koje je donio CISM.

3.3. Osobe u sustavu međunarodnog vojnog sporta (natjecatelji, suci, treneri i delegati)

3.3.4. Međunarodna regulativa (pravila CISM)

Opći priručnik CISM propisuje tko se sve smatra osobom u vojnom sportu, pa bi se, uvjetno, na temelju ekstenzivnog tumačenja normi, moglo reći da Opći priručnik govori o fizičkim i pravnim osobama (metodološka poveznica s Zakonom o športu - op. SŠ). Pod fizičkim osobama bi se mogli smatrati: sportaši-natjecatelji, suci i službeni delegati. Dok bi se pod pravnim osobama smatrali: država-članica (vlada; ministarstvo obrane), stalna delegacija i misija pri CISM i delegacija-misija na pojedinom međunarodnom sportskom vojnom natjecanju.

a. Sportaš - natjecatelj

Opći pravilnik, u III. dijelu, *Sportska natjecanja*, od toč. 3.1. do toč. 3.36. uređuje sva bitna pitanja vezana za organizaciju i provođenje vojnih sportskih natjecanja CISM. Tako točka 3.19. regulira da se sportašem – natjecateljem, na vojnim sportskim natjecanjima smatra isključivo ona osoba koja je u neprekinutom aktivnom statusu u oružanim snagama države članice, temeljem vojne obveze ili ugovorno, na dan održavanja vojnih natjecanja. Iznimno, dopušta se mogućnost da sudjeluju i osobe koje su se ponovno reaktivirale u vojnoj službi, ali da taj prekid ne smije biti duži od 18 mjeseci, od zadnjeg aktiviranja, o čemu uz službenu dokumentaciju države članice konačno odlučuje Odbor direktora uz ratifikaciju Glavne skupštine. Svi natjecatelji-sportaši na takmičenjima moraju imati valjanu službenu potvrdu o aktivnom statusu, koju izdaje nadležna osoba i tijelo ministarstva obrane države članice, prema standardima utvrđenim od strane CISM, a cjelokupni popis sudionika države članice na natjecanju ovjerava i dostavlja šef delegacije službenim dokumentom. Da bi vojni sportaši države članice CISM mogli sudjelovati na natjecanjima CISM temeljni je uvjet da ta država ne smije biti u statusu suspendirane države, zbog više razloga, među kojima su npr. nepodmirivanje financijskih obveza, neaktivnost u radu tijela CISM, ali i flagrantno kršenje pravila CISM o sportskim natjecanjima i sl. Za sve sportaše mora biti potvrđeno da su prošli nacionalnu selekciju-natjecanja i zadovoljili kriterije redosljeda na natjecanju i rezultat. O tome mora postojati dokumentacija u ministarstvima obrane, kao službenih organizatora sportskih

vojnih natjecanja, prema godišnjim kalendarima svih disciplina koje su na programu CISM natjecanja.⁴⁸ Na CISM natjecanjima ne smije nastupati onaj sportaš koji je od strane stegovnih tijela CISM pravomoćno kažnjen (suspendiran) na temelju stegovnih pravila i u stegovnom postupku, ili ako je bio dio tima koji je stegovno sankcioniran.⁴⁹ Stegovni postupak i mjere su utvrđene u Općem pravilniku. Podrazumijeva se da niti sportaš, pripadnik oružanih snaga, koji je na civilnim natjecanjima sankcioniran i koji ima zabranu sportskog nastupanja, ne bi mogao ostvariti pravo natjecanja, ali o tome bi se trebalo konzultirati šire i analizirati druge propise međunarodnih sportskih federacija i MOO, za što je ovaj prostor premali.

a.a. Sportaš-natjecatelj – regulativa u RH

Prema *Zakonu o športu*, športašem se smatra: “osoba koja se priprema i sudjeluje u sportskim natjecanjima, kao član pravne osobe koja obavlja sportsku djelatnost sudjelovanja u sportskim natjecanjima, ili kao osoba koja obavlja samostalnu sportsku djelatnost sudjelovanja u sportskim natjecanjima”⁵⁰. U slučaju vojnog, natjecateljskog, sporta time se utvrđuje da sport u OSRH spada u rekreativnu djelatnost, te da su vojni sportaši, sportaši na temelju Zakona o športu zapravo isključivo rekreativci.⁵¹ Činjenice ipak govore drugo. Zakon o športu govori da status profesionalca ili amatera sportaša može imati isključivo ona osoba koja se priprema i sudjeluje u sportskim natjecanjima kao član pravne osobe koja obavlja sportsku djelatnost sudjelovanja u sportskim natjecanjima, i koja je posebno registrirana (sportske udruge-sportski klubovi; sportska dionička društva),⁵² proizlazi da svi sportaši u OS RH ne mogu dobiti takav status. To znači, da samo oni među njima, koji se u slobodno vrijeme bave sportom u takvim pravnim osobama mogu imati status sportaša-amatera. Uz to, čl. 6. govori

⁴⁸ U dijelu III., 3.1., t. 7. Provedbenog pravilnika predviđeno je da se u nekim sportskim disciplinama, koje su regulirane pravilima određene međunarodne sportske federacije, ograničava broj učesnika, te se za te discipline organiziraju kvalifikacije i na natjecanje idu samo oni koji su na tom takmičenju ostvarili traženi plasman. Za jedan dio sportova to nije slučaj.

⁴⁹ O tome vidi: Opći pravilnik, Dio I., 1.11., B., 2.b i C., t.2., te dio. IV. Anti-doping, 4.3. i 4.8.

⁵⁰ Čl. 6. Zakona o športu (NN 71/06., 124/10.).

⁵¹ Činjenica je da Uredba o unutarnjem ustrojstvu MORH-a (NN 115/02., 182/03., 20/05) u čl. 334. govori da se u okviru Odjela za kulturu i šport ustrojava Odsjek sportske rekreacije koji (čl. 338.) obavlja poslove “koji se odnose na planiranje, praćenje i organiziranje sportske rekreacije u MORH i OSRH, programiranje kinezioloških aktivnosti u objektima za aktivni odmor djelatnika te na suradnju s civilnim sportskim institucijama” ali Odsjek ostvaruje i “sportsku suradnju na međunarodnom planu” te izrađuje kalendar sportskih natjecanja u OS prema kalendaru CISM. Time se zaključuje da se u OSRH ne provodi samo tjelovježba i organizira rekreacija, već se organiziraju i sportska natjecanja, po kalendaru i pravilima CISM, od kojih je većina sportova organizirana u međunarodne sportske federacije i koji su priznati od MOO te su kao takvi zastupljeni na Olimpijskim igrama, svjetskim i kontinentalnim prvenstvima i nacionalnim prvenstvima. OSRH imaju sustav sportskih natjecanja, koja se održavaju prema kalendaru i pravilima CISM i kalendaru i pravilima koja je prihvatilo MORH-a, pa se u tom smislu može govoriti da na tim natjecanjima nastupaju sportaši, a ne rekreativci, koji se kao profesionalni vojnici i sportski amateri, trajno pripremaju za sportska natjecanja. Utoliko je i upitan status “vojnika-sportaša”. Jesu li oni, kad nastupaju na vojnim natjecanjima rekreativci, a kad nastupaju na “civilnim” sportskim natjecanjima sportaši?

⁵² Zakon o športu, čl. 19., st. 1., al. 1. i 2.

i o kategorizaciji sportaša, kojima je izdano rješenje o razvrstavanju u određenu kategoriju od strane HOO, a u čl. 18. Pravilnika o kategorizaciji športaša HOO, regulirano je da će se vrhunskim sportašima I., II., i III. kategorije odlukom MORH-a omogućiti služenje vojnog roka u posebnoj postrojbi ustrojenoj za obuku i osposobljavanje ročnika-vrhunskih sportaša. Iz toga se zaključuje da su te osobe, u vrijeme služenja vojnog roka aktivne vojne osobe, koje prema pravilima CISM spadaju u kategoriju vojnih sportaša, kojima se dozvoljava nastup na vojnim sportskim natjecanjima. Isto tako, Sporazumom koji su zaključili HOO i MORH, koncem 2010. godine, MORH, u aktivni-djelatni sastav, u statusu djelatnih vojnika, na temelju ugovora o službi u OSRH, osigurava prijam većeg broja vrhunskih sportaša, čime se povećava broj vrhunskih vojnih sportaša i njihovo nastupanje na vojnim natjecanjima u dužem trajanju. Iz iznesenog se da zaključiti da se u okviru OSRH nalazi dio vrhunskih, kategoriziranih sportaša-amatera, ali i znatan broj sportaša rekreativaca. Na međunarodnim natjecanjima su ovi prvi u puno većem broju. To je i razlog da se dio vojnih sportaša (oko 40%), osvajača medalja na međunarodnim vojnim natjecanjima, pojavljuju i kao nositelji odličja i na Olimpijskim igrama, svjetskim i kontinentalnim prvenstvima itd. Zapravo, u većini država svijeta danas, na vojnim takmičenjima, na žalost ali u pravilu, sudjeluju vrhunski sportaši koji nalaze svoje privremeno utočište u oružanim snagama svojih zemalja (materijalni razlozi ili njihov amaterski status), pri čemu su dugo prednjačile države Varšavskog ugovora, Kine, Indije i, za nas posebno važno, bivša SFRJ. Uspjesi na vojnim natjecanjima za te države je bilo ideološko pitanje i pitanje prestiža.

Kako pravila CISM govore o statusu vojnih sportaša koji mogu sudjelovati na međunarodnim vojnim takmičenjima, odnosno da to pravo ostvaruju samo aktivne vojne osobe, pregledom našim temeljnih, specijalnih propisima se može utvrditi da prema Zakonu o obrani, čl. 96., st. 3. to pravo ostvaruju djelatne vojne osobe, kadeti i ročnici. Oni čine mirnodopski sastav OSRH. Tim osobama je utvrđen status u dokumentaciji MORH-a. Prema čl. 4. Zakona o službi u OSRH te osobe su ostvarile svoj status na temelju: ugovora ili rješenja o prijmu (djelatna vojna osoba); vojne obveze služenja vojnog roka ili na temelju ugovora o školovanju na vojnoj školi. Ugovor može biti na 3 godine i može se produžiti za još 5 godina, a takva osoba ima uz pravo na plaću, i druga prava, kao što su dodaci na plaću, naknadu za službena putovanja, smještaj i prehranu, i ono što je za sportaše posebno važno, osnovno i dopunsko zdravstveno osiguranje, kolektivno osiguranje u slučaju nesretnog slučaja i socijalno osiguranje.⁵³ Aktivna vojna osoba može svoj odnos staviti i u stanje mirovanja, što u pojmu *reaktiviranje* nalazimo u pravilima CISM, na rok od 1 godine (u pravilima CISM je 18 mjeseci).⁵⁴ Sve navedene osobe mogu odlaziti na natjecanja u inozemstvo na temelju zapovijedi nadređenog, a u slučaju vojnih natjecanja na temelju zapovijedi Načelnika stožera OSRH (Zakon o službi u OSRH, čl. 101., al. 7., i Pravilnik o službi u OSRH čl. 30., t. 3.). Za iznimne

⁵³ Vidi: Zakon o službi u OSRH, dio B. Zdravstvena zaštita, zdravstveno osiguranje i socijalna skrb, od čl. 41. do čl. 51., i Pravilnik o službi u OSRH čl. 168. (pravo na plaću i druga materijalna prava).

⁵⁴ Čl. 190. Zakona o službi u OS RH.

uspjehe u radu vojni sportaši mogu ostvariti pravo na odličja, pohvale i nagrade (novčane nagrade) (Pravilnik o službi u OSRH., čl. 175., Pravilnik o vrstama pohvala i nagrada, uvjetima i postupku njihove dodjele i Odluka o uvjetima i postupku dodjele vojnih medalja i vrstama vojnih medalja)

b. suci

Prema Provedbenom priručniku CISM, (Dio III., 3.15., B.) suci na svjetskim i kontinentalnim natjecanjima su one osobe koje ispunjavaju uvjete prema pravilniku te discipline, i koji imaju licencu od svojih matičnih međunarodnih sportskih federacija (za svaki sport posebno). Tijekom natjecanja, radi objektivnosti i nepristranosti, suci moraju biti odvojeni od natjecatelja. Svaka država članica čiji vojni sportaši sudjeluju na sportskom natjecanju imaju pravo i obvezu delegirati suce (jednog ili više) za određeno natjecanje-disciplinu i prema utvrđenim uvjetima, i za njih snositi sve troškove (Dio III., 3.15., C.). Ukoliko neka država, sudionik natjecanja, ne može osigurati potrebne suce za natjecanje, može se obratiti za pomoć drugoj državi članici ili snositi troškove koje će država organizator imati glede ovog pitanja. Država, koja ne ispuni zahtjeve glede sudaca, ne može sudjelovati na natjecanju. Organizator natjecanja ili Sportski odbor CISM može zatražiti od nadležne međunarodne sportske federacije da delegira glavnog suca (*chief referee*) natjecanja, koji ne smije biti iz država koje se natječu na tom natjecanju.

c. službeni delegati CISM na natjecanjima

U dijelu II., t. 2.14., 2.15., 2.16. i 2.17. Općeg priručnika, regulirano je pitanje Službenog delegata natjecanja, osobe koja je u ime CISM odgovorna za sva bitna pitanja natjecanja, od ceremonijala otvaranja, preko natjecanja do službenog svečanog zatvaranja. Službeni delegat predstavlja CISM na svjetskim vojnim prvenstvima i drugim natjecanjima i ima počasno mjesto u okviru organizacije natjecanja, u odnosu na sve druge sudionika, osim predsjednika CISM. Delegira ga Odbor direktora, a na kontinentalnim natjecanjima je Službeni delegat CISM podpredsjednik CISM sa tog kontinenta. Takva osoba, zbog svoje trojne nadležnosti (protokol-disciplina, sportska pitanja i informiranje) mora dobro poznavati pravila natjecanja i obveze svih službenih osoba natjecanja (t.2.15.).⁵⁵ Službeni delegat verificira status svih sudionika natjecanja prije samog početka natjecanja, nadzire organizaciju svečanog otvaranja i zatvaranja natjecanja. Predstavlja CISM u diplomatskim i službenim sastancima, uručuje nagrade i priznanja tijekom banketa na zatvaranju, nadgleda provođenje pravila i ideala CISM. Pripada mu pravo da pokrene ili inicira donošenje sankcija, u određenim situacijama. U njegovoj nadležnosti je nadzor nad svim sportskim natjecanjima, održava kontakt sa svim timovima i sucima, nadzire konstituiranje Povjerenstva za žalbe i Tehničkog žirija.⁵⁶ Vršiti superviziju identiteta svih sudionika, nadzire sportska natjecanja,

⁵⁵ U tim zadaćama ima posebnu pomoć od strane predsjednika Sportskog odbora CISM (*CISM Sport Committee*). Vidi t. 2.19., B., 5. i 6. Općeg priručnika.

⁵⁶ Treba napomenuti da uz Službenog delegata, Tehnički žiri nadgleda provedbu pravila na natjecanju i regularnost natjecanja te potvrđuje postignute rezultate i CISM dostavlja službeno izvješće o postignutim

reagira na sve primjedbe Tehničkog žirija, predsjedava Povjerenstvom za žalbe i Povjerenstvom za anti-doping. Dostavlja Generalnom tajniku službeno izvješće o anti-doping rezultatima. Predsjedava informativnim i press konferencijama. Na koncu natjecanja dostavlja Generalnom tajniku konačno cjelovito izvješće o natjecanju.

d. treneri

Pitanje i problematika trenera spada u materiju koja nije regulirana u osnovnim pravilima CISM. Radi se o dijelu vojnog sportskog prava koja se nalazi u sivoj zoni, u odnosu na natjecateljski dio, a radi se o izuzetno važnoj djelatnosti.⁵⁷ Pojedine međunarodne sportske federacije imaju uvjete za licenciranje trenera, pa tako i nacionalni sportski savezi utvrđuju uvjete koje trebaju ispuniti one osobe koje se bave trenerskim poslom. Republika Hrvatska je Zakonom o športu regulirala problematiku trenera, u čl. 9. Zakon utvrđuje da se trenerom smatra osoba koja “programira i provodi športsku pripremu, športsku rekreaciju i športsku poduku” - st. 1. Za status trenera potrebno je imati stručnu spremu - “prvostupnik sukladno posebnom propisu” - st. 2., ili biti: osposobljen putem ustanove za osposobljavanje kadra na temelju licencije krovnih svjetskih ili europskih udruženja određenog sporta; osvajač medalje na olimpijskim igrama, svjetskim ili europskim seniorskim prvenstvima i stručno je osposobljen putem ustanove za osposobljavanje kadra u sportu; 15 godina rada na poslovima trenera i osposobljenost putem ustanove za osposobljavanje kadra u sportu; privremeno posao trenera može obavljati i osoba bez prethodna dva uvjeta, ali je osposobljen u ustanovi za osposobljavanje kadra u sportu.⁵⁸ Kako govorimo o vojnom natjecateljskom sportu onda dileme ne bi trebalo biti, treneri vojnih sportaša su isključivo one osobe o kojima govori Zakon o športu, pri čemu je na međunarodnim vojnim sportskim natjecanjima upitno da li moraju biti u aktivnom statusu u oružanim snagama ili mogu biti civili, ali licenca međunarodne sportske federacije bi mogla biti potrebna, jer to važi za civilne sportove. Autor takav propis nije pronašao. Od svega je neosporno da treneri na odsluženju vojnog roka ne bi trebali imati problema.

3.4. Natjecanja i sportske discipline (vrste i pravila)

Općim priručnikom CISM, Dio III., čl. 3.4., regulirano je da CISM organizira vojne sportske igre, svjetska prvenstva, kontinentalne igre, kontinentalna prvenstva, regionalna prvenstva, turnire, bilateralna natjecanja. nacionalna vojna natjecanja organiziraju ministarstva obrane država članica, prema pravilima CISM. Sva ova natjecanja utvrđuju se u kalendaru sportskih natjecanja CISM, a nacionalna

rekordima. O nadležnostima Tehničkog žirija vidi npr. čl. 1.2.2.7. Sportskog pravilnika CISM o vojnom petoboju, cit. u: Pravilnik o vojnom petoboju u izdanju MORH, 2A dio, Opći pravilnik, t. 13. Tehnički žiri, st. 2., str. 51.-52..

⁵⁷ Autor nije uspio doći u posjed dokumenta CISM koji regulira problematiku trenera pri čemu ostaje kao mogućnost da je ovo pitanje prepušteno pravilima pojedinih sportova i pravilima pojedinih međunarodnih sportskih federacija!!!

⁵⁸ Zakon o športu, čl. 9., st. 3., al. 1., 2., 3.

u kalendaru ministarstava obrane. Kalendar svjetskih vojnih natjecanja usvaja Generalna skupština CISM za dvije godine unaprijed, a kalendar kontinentalnih i regionalnih natjecanja donose kontinentalni uredi CISM a Generalna skupština ih potvrđuje. Svjetske vojne igre, ljetne i zimske, organiziraju se svake četiri godine i na njima učestvuju predstavnici država članica, prema uvjetima svakog od 24 sporta. U posebnom dokumentu, regulirana su sva pitanja glede Igara i dostupna su u Generalnom tajništvu. Svjetska i kontinentalna prvenstva organiziraju se svake godine ili svake druge godine, što je uređeno posebnim pravilima za svaku sportsku disciplinu. Da bi CISM priznao takva natjecanja legalnim potrebno je da na svjetskim prvenstvima, na kojima mogu sudjelovati sve države članice, sudjeluje najmanje 8 muških i/ili četiri ženske ekipe (države članice) s najmanje dva kontinenta, pod uvjetima CISM, da ima službenu ceremoniju, da je nazočan Službeni delegat CISM i da se dijele medalje, prema uvjetima i pravilima CISM. Na kontinentalnim prvenstvima treba sudjelovati šest muških i/ili tri ženske ekipe (države članice) tog kontinenta, uz sve druge prethodno navedene uvjete, a na regionalnim najmanje četiri muške i/ili 2 ženske ekipe, uz iste druge uvjete.⁵⁹

3.5. Nagrade

Na svim vojnim sportskim prvenstvima koja organizira CISM predviđene su kao nagrade: medalje (zlatna, srebrna i brončana za pojedince i ekipe),⁶⁰ službene značke i pohvale CISM,⁶¹ službeni CISM *challenge cup*, nagrade koje je predvidio organizator i nagrada za *fair play cup*.

Osim službenih nagrada na sportskim natjecanjima, vojni sportaši, kao aktivne vojne osobe, za iznimne sportske rezultate mogu ostvariti i nagrade od svojih ministarstava obrane, pa se tako i u propisima MORH može pronaći pravne akte koji omogućavaju nagrade za sportske uspjehe. Tako čl. 175. Zakona o službi u OS RH regulira da djelatnoj vojnoj osobi.... “ za osobito zalaganje, iznimne uspjehe u radu i *djela važna za Oružane snage* može biti dodijeljena novčana nagrada u skladu s propisom ministra obrane“. *Pravilnik o vrstama pohvala, nagrada, uvjetima i postupku njihove dodjele* posebno razrađuje sve uvjete i vrste za nagrađivanje, a uz to vojni sportaši mogu ostvariti i prava na medalje i odlikovanja koja mogu pripasti pripadnicima OS RH za promicanje ugleda država i OS.⁶²

3.6. Ozljede, liječenje i naknade

Za razliku od profesionalnih sportaša, vojni sportaši na službena natjecanja odlaze na temelju zapovijesti nadređenog, odnosno Načelnika Glavnog stožera

⁵⁹ Vidi: Dio III., čl. 3.4., 3.5., 3.6. Općeg priručnika

⁶⁰ Izgled i dimenzije medalja propisani su Provedbenim priručnikom u dijelu III., čl. 3.30., C., D. i E., a njihovu izradu plaća zemlja domaćin sportskog natjecanja.

⁶¹ O tome vidi: Provedbeni priručnik, Dio III., čl. 3.31.

⁶² Vidi npr.: *Odluka o uvjetima i postupku dodjele vojnih medalja i vrstama vojnih medalja* (MORH).

OS RH, kad su u pitanju međunarodna vojna sportska natjecanja, pa se smatra da su tijekom natjecanja na službenom putu, odnosno da izvršavaju svoje radne zadatke. Kako djelatne vojne osobe, u OS RH ostvaruju pravo na osnovno i dopunsko zdravstveno osiguranje, a jamči im se i pravo na kolektivno osiguranje od posljedica nesretnog slučaja za vrijeme obavljanja službe, pravo na liječenje do izlječenja od ozljede nastale tijekom obavljanja službene dužnosti, te pravo na novčanu pomoć u slučaju ozljede, mišljenja smo da se u tom dijelu Zakona o službi u OS RH, kao i u propisniku ministra obrane o postupku i ovlastima u postupku ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu i prava na zdravstveno osiguranje za pripadnike OS RH, nalaze pravila na temelju kojih bi vojni sportaši mogli ostvariti svoja prava u ovoj materiji.⁶³ Prostor nije dovoljan za širu elaboraciju ove teme, koju svakako treba obraditi pa se samo naznačava značaj pitanja.

3.6. Sankcije i žalbeni postupak

Kao jedno od najznačajnijih pitanja za vojne sportaše smatra se ono koje se odnosi na pitanje sankcija tijekom sportskih natjecanja, a posebno ona koja su rezultat anti-doping pozitivnih nalaza. Kako je jedna od misija vojnika sportaša da na međunarodnim sportskim natjecanjima promiču ugled svoje države, odnosno oružanih snaga, te da se s time u skladu i ponašaju, a ujedno se radi i o službenom boravaku aktivnih vojnih osoba u inozemstvu, na temelju Zakona o službi u OS RH i Zapovijedi Načelnika Glavnog stožera, postoje sankcije na sportskim natjecanjima koje bi mogle diskreditirati (manja stegovna odgovornost), pa čak i dovesti u pitanje daljni opstanak vojnog sportaša u aktivnom statusu u OS RH (veća stegovna odgovornost). Vojnici sportaši se nalaze u dvojakoj ulozi, oni su sportaši, ali iako u sportskoj opremi, ujedno su i aktivne vojne osobe. U tom smislu Zakon o službi u OS RH u čl. 58., al. 15. predviđa kao stegovni prijestup: "nedolično ponašanje koje nanosi štetu ugledu Ministarstvu obrane i Oružanih snaga"⁶⁴ za što je predviđena stegovna kazna. Ovo nije toliko bitno pitanje ako se radi o tzv. *klasičnim sportskim* sankcijama, do kojih dolazi relativno često (isključenje iz igre, suspendiranje jedne ili više utakmica na natjecanju), već o onima o kojima govori Opći priručnik CISM, u Dijelu I., čl. 1.11., C., a to su pravomoćne duže vremenske sankcije za pojedinca, zaključno s maksimalnom kaznom doživotne diskvalifikacije, ili momčadi više od četiri godine, od strane nadležnih tijela CISM, i potvrđeno od strane Međunarodnog arbitražnog suda za sport u Lozani, Švicarska, o čemu se šalje službeno izvješće Generalnog tajnika CISM ministru obrane ili načelniku stožera oružanih snaga države članice o čijim je natjecateljima riječ. Postavlja se pitanje da li bi u takvim okolnostima stegovna kazna iz čl. 65. Zakona o službi u OS RH, za najteži oblik povrede pravila CISM ili anti-doping regulative, mogla biti i prestanak djelatne službe (čl. 65, al. 8.), a za

⁶³ Zakon o službi u OS RH, Dio IV., B., Zdravstvena zaštita, zdravstveno osiguranje i socijalna skrb, čl. 41.-46.).

⁶⁴ Zakon o službi u OS RH, Dio V. Odgovornost vojnih osoba, službenika i namještenika, C., Stegovna odgovornost, čl. 58., al. 15.

vremenski duže sankcije CISM, ali niže od spomenute, ako se pogleda u odredbe Zakona, kazne bi mogle biti manje, ali ipak ne beznačajne. U tom smislu, vojni sportaši imaju puno veću odgovornost glede poštivanja sportskih pravila nego ostali sportaši.

Kao i prethodni dio i o ovom pitanju prostor ne dozvoljava širu elaboraciju, ali se radi o materiji koja traži posebne pravne analize.

3.7. Anti doping kontrola

Kao i u svim međunarodnim sportskim organizacijama, od MOO pa dalje, i CISM je u svojim pravilima posvetio potrebnu pažnju anti-doping kontroli. U Općem priručniku CISM, Dio IV. čl. 4.1., A., B., C. i D., CISM je s ciljem borbe protiv dopinga u sportu prihvatio sve recentne svjetske standarde i dokumente donjete od strane brojnih međunarodnih političkih institucija, koji su ugrađeni u pravila svih međunarodnih i nacionalnih sportskih federacija. U tom smislu prihvaćen je i Svjetski anti-doping pravilnik Svjetske anti-doping agencije (WADA), kao i listu zabranjenih sredstava koju izdaje, i stalno dopunjava WADA. Na svim sportskim natjecanjima u organizaciji CISM provodi se anti-doping kontrola za koju je nadležan Odbor za anti-doping, kao stalno tijelo CISM, koje tijekom svih natjecanja surađuje s WADA, na način da se svi anti-doping testovi dostavljaju toj instituciji, koja daje konačno mišljenje, što je posebno važno u slučaju pozitivnih testova, jer se radi o svjetskom autoritetu u ovom području. U pravilima CISM utvrđen je postupak kontrole, ali i žalbeni postupak, ukoliko se radi o sportašu čiji je nalaz pozitivan. Kako se radi o materiji koja je zadnjih godina dosta elaborirana smatramo da na ovom mjestu ne bi trebalo više od konstatacije da CISM organizira i provodi anti-doping kontrole na svim svojim natjecanjima u za to predviđenom postupku i na temelju svojih pravila, koja su usklađena sa svjetskim standardima.

ZAKLJUČAK

Suvremeni sport, koji posljednjih desetljeća bilježi snažan razvoj i medijsku sveprisutnost, profesionalizacijom odnosa postaje visokoprofitabilna poslovna aktivnost. To je rezultiralo potrebom da se sportu intenzivno pristupi i s pravne strane. Mnoga pitanja u sportu zadiru u domenu ustavnog prava (osobna sloboda, građanska prava, pravo na pravični postupak, pravo na privatnost i sl.), javila se potreba za novim vrstama građansko-pravnih i trgovačkih ugovora, a kaznena i odštetna odgovornost počinje tražiti novo specifično reguliranje. Sve je to utjecalo da se pojavi nova grana pravnog sustava – sportsko pravo, koje obuhvaća temeljna načela i konkretna normativna rješenja koja su do nedavno pripadali ustavnom, građanskom, kaznenom, upravnom, trgovačkom i drugim klasičnim granama prava. Sportsko pravo, odnosno njegova pravna regulativa, spada u vrstu prava koja određuje područje rada pravnih odnosa koji se razvijaju na polju sporta, kao i zahtjeve nastale iz sportskih aktivnosti. Sport i pravna regulativa su zapravo

duboko povezani, jer je najznačajniji element sporta, za razliku od rekreacije i tjelovježbe, njegovo pravno reguliranje. To se posebno odnosi na takmičarsku regulativu i na ostale prateće elemente organizacije sporta. Kako se sportske aktivnosti često odvijaju i na međunarodnom planu, to je dovelo do pojave, uz nacionalnu, i međunarodne pravne regulative. Sportsko pravo tako postaje grana prava od nacionalnog, ali i međunarodnog značaja i objedinjava sve sportske aktivnosti –discipline, kao i pravne odnose u njima, koje su danas priznate od strane MOO.

U okviru cjelokupne materije sportskog prava vojni sport i pravna regulativa koja ga prati ostali su do sada na marginama, da ne kažemo u nekoj vrsti sive zone. Razlog se prvenstveno krije u činjenici da se vojni sport ne tretira kao sportska aktivnost (već se misli na rekreaciju ili tjelovježbu!), a pod pojmom sportaša se, u okviru sportskog prava, ne podrazumijeva i vojni sportaš, odnosno osoba koja se profesionalno ili amaterski bavi natjecateljskim sportom (već rekreativac ili nešto drugo?). Isto tako, nigdje se ne govori o pravnoj regulativi koja se odnosi na vojni sport, a ona je danas u intenzivnom razvoju, i koja ima svoje korijene u ustavnom, građanskom, kaznenom, upravnom i radnom pravu. Sve činjenice koje su iznesene u radu govore upravno suprotno.

Naime, cijela povijest sporta je ujedno i povijest vojnog sporta. Niz suvremenih disciplina vuče korijene iz vojnih sportskih disciplina, kojima je, kroz povijest, bio cilj da se poboljša borbena sposobnost i vještina. Od najranijih vremena sve su te sportske aktivnosti bile regulirane pravilima, u ranoj fazi više običajnog karaktera, od kojih su neka ugrađena i u pravila suvremenih sportskih disciplina. Od antičkih do suvremenih Olimpijskih igara mnogobrojni pobjednici su pripadali vojnoj kasti ili vojnim postrojbama. Tijekom XX. stoljeća, internacionalizacija i udruživanje u međunarodne sportske federacije dovela je i do osnivanja Međunarodnog vijeća za vojni sport (CISM) koji danas u svom članstvu ima 127 zemalja s oko 40 milijuna članova, raspoređenih u 24 sportske discipline i koji je priznat od strane MOO. Od 1995. godine organiziraju se Svjetske vojne igre – ljetne i zimske (ljetne s preko 6000 natjecatelja!), svjetska i kontinentalna prvenstva, regionalna i nacionalna prvenstva. Sve prema standardima i regulama koje se ne razlikuju od onih na drugim (klasičnim) sportskim natjecanjima. Veliki dio učesnika na vojnim sportskim natjecanjima su i aktivni sudionici “civilnih“ Olimpijskih igara i svjetskih, kontinentalnih, regionalnih i nacionalnih natjecanja, od toga broja oko 30-35% su i dobitnici odličja na tim natjecanjima! Cjelokupna sportska aktivnost CISM je pravno regulirana, uključujući i nacionalni prostor koji je u nadležnosti vlada i ministarstava obrane. Sva vojna sportska natjecanja su regulirana sportskim pravilnicima međunarodnih sportskih federacija tih sportova. Vojni sportaši (u pravilu i kategorizirani sportaši u nacionalnim olimpijskim odborima), i druge “sportske osobe“ (koje imaju licence međunarodnih sportskih federacija ili ispunjavaju druge zahtjeve nacionalnih sportskih saveza) imaju i svoj radnopravni status – djelatne vojne osobe (i sva prava i obveze iz tog odnosa –zdravstvena zaštita, zdravstveno osiguranje i socijalna skrb), kao i drugi sportaši mogu se naći u stegovnim i kaznenim postupcima, mogu biti i stranke u građanskim sporovima

(naknade štete i oštetni zahtjevi), stranke su u upravnim postupcima i sl. Jedina njihova razlika od sportaša profesionalaca ili amatera u natjecateljskim sportovima je što su u dvojakoj poziciji – vojne osobe i sportaši. Smatramo da ta činjenica ne bi trebala biti razlogom da se ovom dijelu sportskih aktivnosti i pravnih odnosa koji u njima nastaju, ne posveti znanstvena – pravna pozornost, i omogući adekvatan tretman na način da se ovo područje promatra kao zasebna grana sportskog prava – kao vojno sportsko pravo. Tome u prilog bi mogle ići i sve činjenice obrađene na prethodnim stranicama, koje su dobrim dijelom tek naznačene, i kojima bi se trebalo intenzivnije posvetiti u pravno-znanstvenom smislu. Time bi se omogućio i drugačiji tretman vojnih sportskih natjecanja i vojnih sportaša, i posebno, to bi bilo društveno priznanje brojnim sportskim aktivistima koji su svoj sportski vijek posvetili razvoju i afirmaciji vojnog sporta.

CAN MILITARY SPORT BE CONSIDERED A PART OF SPORTS LAW?

Military history in its entirety is also the history of sport and physical training. As opposed to medieval and especially ancient times up to modern times, contemporary military sport seems to occupy a grey area. Under the social circumstances of professional sport which has become an extremely profitable activity and the changed the role of the military in the post-modernist period, the problem of the treatment of military sport and its wider social role has become a current issue. Thus, questions arise of whether modern sport in the military can be referred to as an organised, competitive activity which has its legal rules, and of whether military athletes can be considered as athletes who prepare themselves and participate in sport competitions and not as recreational athletes who do sport for fun in their spare time or at physical education classes. Such discussion in the end opens up fundamental issues, especially given that in the last decades, sports law has developed as a special branch of law. Can military sport be considered as a sporting competitive activity that it is regulated by the International Sports Federation within the International Olympic Committee and national legislation, and in particular, within the laws on sport? Can, within all the legal relations and consequently occurring legal rules, military sport be considered as a part of general or wider sports law, that is, as a branch of sports law?

Key words: *contemporary sport, sports law, military sport, CISM, military sports law*